

W NUMERZE

Nowy skład Prezydium PKN ICOMOS (s. 2)

Działalność komisji naukowych PKN ICOMOS (s. 2)

B. Rouba, Rozdroża ochrony dziedzictwa kulturowego w roku 2011 (s. 8)

E. Nekanda Trepka, Dziesięć lat Biura Stołecznego Konserwatora Zabytków (s. 13)

U. Zielińska, Warszawa w świetle, świat w Warszawie (s. 20)

M. Gmiter, A. Wolański, Uprawnienia samorządowego konserwatora (s. 23)

Dziennikarz w oparach populizmu (s. 25)

SPIS TREŚCI

Od Redakcji **1**

INFORMACJE **2**

Nowi członkowie PKN ICOMOS **5**

In memoriam **6**

Wydarzenia **6**

Wspomnienia **7**

B. Rouba, Rozdroża ochrony dziedzictwa kulturowego **8**

10-LECIE BIURA
STOŁECZNEGO KONSERWATORA
ZABYTKÓW **12**

Napisali o Warszawie **27**

ICOMOS poleca **31**

Zaulek poezji **33**

KONFERENCJE, WARSZTATY **34**

OD REDAKCJI

Czy stoimy na rozdrożu ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce? Diagnoza

Na Walnym Zgromadzeniu PKN ICOMOS w grudniu 2011 r. przedstawiona została diagnoza sytuacji w ochronie dziedzictwa kulturowego w Polsce. Oceny były surowe, wnioski zaś domagające się działań i zmian dotyczących różnych obszarów: organizacji służb, prawa, edukacji, polityki państwa. Były przemyślane ujęcia syntetyczne i merytoryczne analizy szczegółowych dziedzin, postulaty ulepszenia prawa i funkcjonowania administracji, wnioski w sprawach od lat pomijanych (np. nieuregulowanych kwestii kolekcjonerstwa) i regulowanych, ale – co pokazuje praktyka – niefunkcjonujących.

PKN ICOMOS zdecydowany jest, razem z innymi organizacjami pozarządowymi, tworzyć platformę dla dyskusji i takiego pogłębiania tematu, aby można było formułować wnioski, co do

legislacji i zarządzania, a zarazem trwałej ochrony dziedzictwa, którego stan jest niezwykle istotnym elementem wizerunku Polski, a więc ma wpływ na możliwości rozwoju gospodarczego i aktywności politycznej Polski na arenie międzynarodowej. Diagnozę tworzy zespół artykułów publikacji "System ochrony zabytków w Polsce – analiza, diagnoza, propozycje", jednak wydanej w małym nakładzie i trudno dostępnej. Dlatego w kolejnych numerach Biuletynu przedstawimy te artykuły, które mają wymiar ogólny, a wnioski szczególnie istotne. Na pierwszy ogień prezentujemy tekst prof. Bogumiły Rouby z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. W następnym ukaże się opracowanie dotyczące prawa, w trzecim – podsumowanie. (M.K.)

NOWY SKŁAD PREZYDIUM PKN ICOMOS

W grudniu 2011 r. miało miejsce Walne Zgromadzenie Sprawozdawczo-Wyborcze i wybory władz Polskiego Komitetu Narodowego ICOMOS. Zgodnie ze statutem przyjętym w 1996 r. wybory do władz Komitetu odbywają się co trzy lata. Osobno, najpierw wybierany jest prezes, a następnie 10-osobowe prezydium. W wyborach do Prezydium zgłoszono 13 kandydatów (poza prezesem).

PKN ICOMOS liczy 194 osób. Obecnych na Walnym Zgromadzeniu było 84 członków, głosowało 79 osób.

Na spotkaniu w Warszawie w dniu 4 stycznia 2012 r. ukonstytuowało się **Prezydium PKN ICOMOS** w następującym składzie:

- **Bogusław Szmygin** - prezes,
- Jadwiga Łukaszewicz - wiceprezes (ds. komisji naukowych),
- Ewa Łużyńska - wiceprezes,
- Marek Konopka - wiceprezes (ds. publikacji),
- **Piotr Molski** - sekretarz generalny,
- **Barbara Werner** - skarbnik,
- Ewa Świącka - z-ca sekretarza generalnego (ds. informacji elektronicznej i strony internetowej),

- Robert Hirsch - członek Prezydium (współpraca z samorządowymi konserwatorami zabytków),
- Jan Janczykowski - członek Prezydium (współpraca z Wojewódzkimi Konserwatorami Zabytków),
- Katarzyna Zalasieńska - członek Prezydium (problematyka systemu ochrony zabytków i prawa).

Pierwsze spotkanie w nowym składzie Prezydium PKN ICOMOS. Fot. R. Hirsch.

DZIAŁALNOŚĆ KOMISJI NAUKOWYCH PKN ICOMOS

Szanowni Państwo!

W związku z rozpoczęciem kolejnej kadencji władz PKN ICOMOS konieczne jest zorganizowanie zebrań Komisji Naukowych działających w ramach naszego Komitetu. Na pierwszym posiedzeniu Prezydium PKN ICOMOS została podjęta decyzja, by do końca pierwszego kwartału (do końca marca 2012 r.) wszystkie Komisje Naukowe zorganizowały zebrania, na których zostaną przyjęte plany pracy, ustalone i uzupełnione składy Komisji, dokonane wybory koordynatorów (przewodniczących) – konieczność dokonania takich spotkań była wyrażona przez wiele osób podczas grudniowego zebrania PKN ICOMOS.

W związku z tym prosimy koordynatorów wszystkich Komisji o przygotowanie takich zebrań oraz o odpowiednio wczesne i szerokie rozpowszechnienie informacji na ten temat (w tym również przez sekretariat PKN ICOMOS: sekretariat@icomos-poland.org).

Z upoważnienia Prezydium o koordynację tych działań została poproszona pani prof. J. Łukaszewicz (wiceprezes PKN ICOMOS).

W imieniu Prezydium PKN ICOMOS

B. Szmygin

Sprawozdanie z działalności Komisji Architektury Militarnej w okresie 2009-2011

Komisja Architektury Militarnej liczy obecnie 19 członków, reprezentujących środowiska naukowe, instytucjonalne konserwatorskie (WKZ, MKZ) i samorządowe: Białystok – Anatol Wap; Gdańsk – Grzegorz Bukal; Gdynia – Robert Hirsch; Kostrzyn n. Odrą – Grzegorz Podruczny; Kraków – Jan Janczykowski; Piotr Stępień, Jadwiga Wielgus, Krzysztof Wielgus; Lublin – Grażyna Michalska; Suwałki – Stanisław Tumidajewicz; Srebrna Góra – Patryk Wild; Toruń – Lech Narębski; Warszawa – Piotr Molski, Marcin Górski, Piotr Kozarski, Maria Ludwika-Lewicka, Antoni Oleksicki, Cezary Głuszek; Wrocław – Maciej Małachowicz.

Spotkania Komisji

12 czerwca 2009 r. odbyło się zebranie Komisji w Toruniu. W związku z objęciem funkcji sekretarza PKN ICOMOS przez kol. Piotra Molskiego, na zebraniu dokonano wyboru nowego przewodniczącego KAM. Został nim od 12 czerwca 2009 r. kol. Cezary Głuszek.

Jesienią, 23-24 października 2010 r., Komisja spotkała się na wyjazdowym seminarium, zorganizowanym w Nałęczowie.

25 listopada 2011 r. w Warszawie odbyło się spotkanie na którym podsumowano kolejny rok pracy Komisji i zarysowano kierunek działań KAM na przyszłość.

Ważnym elementem spotkań było przedstawienie przez uczestników problemów konserwatorskich, osiągnięć i planów na przyszłość z obszarów ich działania – praktycznie naświetlenie obrazu stanu ochrony architektury obronnej w kraju.

Działalność międzynarodowa

Projekt PKN ICOMOS (2009-2011) pt. „Dokształcenie systemów ochrony i zarządzania dóbr wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO, opracowanie deklaracji wyjątkowej uniwersalnej wartości i wskaźników monitoringu w oparciu o doświadczenia Norwegii i Polski” – zrealizowany z Komitetem Norweskim ICOMOS, Narodowym Instytutem Dziedzictwa i Małopolskim WKZ. Koordynatorem projektu z ramienia PKN ICOMOS był dr inż. arch. Cezary Głuszek.

Białoruś – w początku października 2011 r. przewodniczący Komisji Cezary Głuszek wziął udział w wyjeździe delegacji PKN ICOMOS do Mińska, której efektem było m.in. włączenie się do współpracy z Komitetem Narodowym ICOMOS Białorusi, w problematyce rewaloryzacji i ochronie zabytkowych fortyfikacji (m. in. zamek i pałac) w Holszanach. Przede wszystkim w zakre-

sie popularyzacji i szkoleń. W trakcie wyjazdu C. Głuszek wygłosił wykład z zakresu problematyki konserwatorskiej zamków średniowiecznych i fortyfikacji nowożytnych, szczególnie z przełomu XIX i XX w.

Problematyka formalnej ochrony zabytków

Zamki Państwa Krzyżackiego – podjęto wstępne prace nad procedurą wpisu zespołu wybranych zamków Państwa Krzyżackiego z terenu Polski, Litwy, Łotwy i Estonii na listę światowego/europejskiego dziedzictwa - jako dziedzictwo transgraniczne.

Umocnienia Wyspy Giżyckiej i twierdza Boyen – wypracowano stanowisko w sprawie inicjatyw dotyczących wpisu na listę pomników historii obiektów architektury obronnej. Ustalono, że należy Wyspę Giżycką i Twierdzę Boyen traktować jako jednolity kulturowo zespół i w trakcie procedur konserwatorskich rozpatrywać kompleksowo. KAM wystąpiła z odpowiednim wnioskiem do Warmińsko-Mazurskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Konferencje

Członkowie Komisji aktywnie uczestniczyli w przygotowaniach Międzynarodowej Konferencji „Zamki, grody, ruiny. Waloryzacja i ochrona”, która odbyła się w dniach 22-24 października 2009 r. w Ciechanowcu. Istotnym, naukowym wkładem w konferencję było merytoryczne przygotowanie i opracowanie do druku wydawnictwa z serii Architektura Obronna: „Zamki, grody, ruiny. Waloryzacja i ochrona”, Warszawa-Białystok, 2009.

Członkowie Komisji aktywnie uczestniczyli w przygotowaniach Międzynarodowej Konferencji Naukowej „Obwarowania miast – problematyka ochrony, konserwacji, adaptacji i ekspozycji”, zorganizowanej w dniach 28-30 kwietnia 2010 r. na zamku w Kożuchowie przez Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Kożuchowskiej, Gminę Kożuchów, Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Zielonej Górze, Regionalny Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków w Zielonej Górze oraz Muzeum Twierdzy Kostrzyn. Istotnym, naukowym wkładem PKN ICOMOS w konferencję było merytoryczne zrecenzowanie artykułów do wydawnictwa konferencyjnego.

Doświadczenia, wnioski, plany

Członkowie Komisji zdobyli doświadczenia, w tym międzynarodowe, umożliwiające podejmowanie i realizację dalszych pro-

jektów. Bagaż doświadczeń konserwatorskich w zakresie rewitalizacji, w tym adaptacji restauracji i uzupełnień historycznych fortyfikacji, zebranych przez członków Komisji AM upoważnia do stwierdzenia, że w Polsce zarysowuje się oryginalna i czytelna „ścieżka postępowania konserwatorskiego” w tym zakresie. Dobro jest już znaczny. W związku z tym na ostatnim spotkaniu Komisji dyskutowano potrzebę szerszej prezentacji, również za

granicą, najlepszych polskich przykładów projektowych i realizacyjnych. I konieczność dalszych prac badawczych w tym zakresie. Na rok 2012 zaplanowano zorganizowanie konferencji konserwatorskiej poświęconej zabytkom pofortecznym – dedykowanej (w 10 rocznicę śmierci) zasłużonemu badaczowi tej problematyki, koledze dr. Krzysztofowi Biskupowi.

Cezary Głuszek

Sprawozdanie z działalności Komisji Architektury XX w.

Komisji Architektury XX w. w 2011 r. odbyła dwa spotkania w Warszawie oraz jedno połączonych komisji z Komisją Miast Historycznych. Związane było ono z przygotowaniami do międzynarodowej konferencji naukowej poświęconej zagadnieniom turystyki w miastach historycznych. Wszystkie informacje dotyczące działania Komisji Architektury XX w. zamieszczane były na stronie internetowej PKN ICOMOS.

Z działań praktycznych udało się uratować od skucia, w ramach termoizolacji, największą w Krakowie mozaikę na szczytowej ścianie budynku „Biprostalu” – pierwszego wieżowca w tym mieście. Sukcesem jest, również w Krakowie, m.in.: przywrócenie przy termoizolacji pierwotnej kolorystyki i podziałów na budynku „Stu balkonów” przy ul. Retoryka, zachowanie charakterystycznych „żyletek” w zespole budynków biurowych nazywanych „Żyletkowcami” oraz wpisanie do wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków zespołu hotel „Cracovia” – kino „Kijów”.

W ramach wniosków:

- Kieruję prośbę, iż jeśli dla ratowania dziedzictwa XX w. istnieje potrzeba zajęcia oficjalnego stanowiska przez Komisję Architektury XX w., to apeluję o zgłaszanie takich spraw, tak aby można było wspólnie próbować podejmować interwencje. Z jakim skutkiem, to niestety nigdy nie wiadomo, ale uważam, że powinniśmy działać;
- Liczę na współpracę w dokumentacji obiektów architektonicznych z XX w., a szczególności, w 2012 r. z okresu lat 60-tych z uwagi na współpracę z wydawnictwem „Centropa”;
- Zapraszam do współpracy wszystkich zainteresowanych, nie tylko członków Komisji i dzielenie się informacjami na temat sukcesów (lub niestety) porażek w ratowaniu dziedzictwa architektury 2 poł. XX w.

Najbliższe spotkanie Komisji Architektury XX w. planowane jest pod koniec lutego 2012 r. Informacje o tym będą zamieszczone również na stronie internetowej PKN ICOMOS.

Małgorzata Włodarczyk

Szanowni Państwo!

W ostatnich miesiącach przebudowana została strona internetowa Polskiego Komitetu Narodowego ICOMOS. Działania te podjęliśmy przede wszystkim w celu szerokiego rozpowszechniania informacji, które mogą być interesujące dla całego polskiego środowiska konserwatorskiego. Między innymi stworzony został katalog „Publikacje”, w którym znajduje się kilka wydawnictw w formacie PDF (pełna treść). Odrębne katalogi odsyłają m.in. do bazy publikacji międzynarodowego ICOMOS-u, Centrum Światowego Dziedzictwa, tekstów doktrynalnych. W formacie PDF są zgromadzone wszystkie wydane w ostatniej kadencji Biuletynu Informacyjny PKN ICOMOS. Szczególną uwagę chcemy zwrócić na katalog „Kalendarium”, który ma zawierać bieżące informacje i zapowiedzi konferencji, seminariów i wszelkich wydarzeń środowiskowych. Zapraszamy wszystkich (nie tylko członków PKN ICOMOS) do odwiedzenia i do współtworzenia - przesyłania informacji do zamieszczenia na stronie internetowej: www.icomos-poland.org

W imieniu Prezydium PKN ICOMOS

B. Szmygin

NOWI CZŁONKOWIE PKN ICOMOS

Dr hab. Irena Niedźwiecka-Filipiak

Jest absolwentką Wydziału Architektury Politechniki Wrocławskiej, gdzie w 2010 r. uzyskała stopień doktora habilitowanego nauk technicznych. Po ukończeniu studiów przez kilka lat pracowała w zawodzie architekta w Biurze Projektów Budownictwa Wiejskiego w Toruniu. Od 1988 r. związana z Uniwersytetem Przyrodniczym we Wrocławiu, gdzie od 2010 r. pełni funkcję dyrektora Instytutu Architektury Krajobrazu.

Od wielu lat zajmuje się ochroną dziedzictwa kulturowego, w szczególności obszarów wiejskich. Czynnie działa w Programie Odnowy Wsi na terenie Opolszczyzny i Dolnego Śląska. Sprawy związane z zachowaniem charakterystycznych elementów architektury i krajobrazu stały się inspiracją do tematyki badań naukowych. Prowadzi wykłady z zakresu zachowania dziedzictwa kulturowego wsi, zasad i wzorców kształtowania przestrzeni publicznej na wsi dla liderów wiejskich, koordynatorów i przedstawicieli władz lokalnych. W swoim dorobku ma szereg opracowań planów rozwoju miejscowości, ze szczególnym uwzględnieniem wartości kulturowych i tożsamości miejsca.

Jej zainteresowania naukowe łączą się również z rozwojem małych miast, krajobrazem fortecznym i planowaniem przestrzennym. Jest autorką i współautorką trzech monografii i kilkudziesięciu artykułów naukowych. Współorganizuje plenery malarskie studentów kierunku architektury krajobrazu.

Od 2008 r. jestem członkiem Wojewódzkiej Rady Ochrony Zabytków przy Opolskim Wojewódzkim Konserwatorze Zabytków.

Prof. dr hab. Tadeusz J. Żuchowski

Historyk sztuki. Studia ukończył w 1982 r. na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, tam też doktoryzował się z malarstwa niemieckiego I poł. XIX w. oraz habilitował na podstawie książki o pałacu papieskim na Watykanie. W 2012 r. uzyskał tytuł profesora. Pracował w Muzeum Narodowym w Poznaniu w Gabinecie Rycin (1992-1996), w latach 2001-2006 był prof. na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu w Katedrze Historii Sztuki i Kultury; przede wszystkim jednak od 1982 związany jest z Uniwersytetem im. Adama Mickiewicza. Obecnie, tj. od 2008 r., piastuje stanowisko dyrektora Instytutu Historii Sztuki UAM. Od lat aktywnie uczestniczy w działaniach Grupy Roboczej Polskich i Niemieckich Historyków Sztuki i Konserwatorów Zabytków.

W jego badaniach nad dziedzictwem kultury kluczową rolę odgrywa społeczne zrozumienie znaczenia obszarów zabytkowych i znajdujących się nań obiektów, dlatego też szczególnie zajmują go zabytki o skomplikowanych ideowych i kulturowych konotacjach, problemy ich odbudowy względnie restytucji. Prof. Żuchowski jest autorem wielu publikacji o różnorodnej tematyce. W zakresie ochrony zabytków i problemów dziedzictwa, szczególnie istotny jest artykuł o dyskusji na temat odbudowy berlińskiej Bauakademii K.F. Schinkla, uważanej za jeden z pierwszych przykładów nowoczesnej architektury; toczącą się w Niemczech dyskusję Żuchowski ocenia z perspektywy polskich doświadczeń konserwatorskich (1997). Ponadto zajmował się tzw. polską szkołą konserwatorską (2004) i sytuacją konserwatora oraz oceną stojących przed nim wyzwań w współczesnym mieście (2005). Pisał też na temat skomplikowanych losów odbudowy i restytucji pomników konnych w Polsce po 1945 r. (2009).

Wybrane publikacje Tadeusza Żuchowskiego:

- The Restored Equestrian Monuments in Poland after 1945, [w:] Visuelle Erinnerungskulturen und Geschichtskonstruktionen in Deutschland und Polen seit 1939 | Wizualne konstrukcje historii i pamięci historycznej w Niemczech i w Polsce po 1939 roku, hrsg. von | red. Dieter Bingen, Peter Oliver Loew, Dietmar Popp unter Mitarbeit von | we współpracy z Birte Pusback, Instytut Sztuki PAN, Warszawa 2009, ss. 221-238 (Das Gemeinsame Kulturerbe – Wspólne Dziedzictwo, V);
- Miasto wobec konserwatorskich koncepcji „Kronika Miasta Poznania”, 2005, 2 (tom: Piękno odzyskane), ss. 7-21;
- Der Wiederaufbau der Städte in Polen nach 1945. Denkmalpflege, Wiederherstellung oder Neubau?, [w:] Die Kunsthistoriographien in Ostmitteleuropa und der nationale Diskurs, ed. Robert Born, Alena Janatková, Adam S. Labuda, Berlin 2004, ss. 448-470 (Humboldt-Schriften zur Kunst- und Bildgeschichte);
- Der Wiederaufbau der Bauakademie. Bemerkungen eines Außenseiters, [in:] Mythos Bauakademie. Die schinkelsche Bauakademie und ihre Bedeutung für die Mitte Berlins, Hrsg. von Frank Augustin, Berlin 1997, ss. 181-185.

IN MEMORIAM

Przed 200 laty, **12 stycznia** urodził się **Karol Kremer** (1812-1860), architekt po studiach w Monachium. Dyrektor Wydziału Budownictwa Miejskiego Wolnego Miasta Krakowa, prowadził wiele prac konserwatorskich i restauratorskich w Krakowie (m. in. Collegium Maius). Pionier badań zabytków i ich ochrony. Inicjator publikacji badań oraz stworzenia Muzeum Starożytności Krajowych.

25 lat temu, **18 stycznia 1987 r.** zmarł zaledwie w 57 roku życia **Jarosław Widawski** (1930-1987) – historyk architektury, profesor Politechniki Warszawskiej, wybitny badacz miast średniowiecznych, szczególnie założeń obronnych. Od studiów związany z badaniami Warszawy, a następnie miast z obszaru całej Polski. W latach 50. związany z Instytutem Architektury i Urbanistyki, następnie Politechniką Warszawską. Autor fundamentalnych prac

dotyczących domu i obwarowań średniowiecznych.

Przed 35 laty, **20 stycznia 1977 r.** zmarł **Kazimierz Malinowski**, profesor Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, wieloletni dyrektor Muzeum Narodowego w Poznaniu, dyrektor Zarząd Muzeów i Ochrony Zabytków w Ministerstwie Kultury w latach (1954-1962) i twórca Ośrodka Dokumentacji Zabytków w Warszawie oraz jego pierwszy dyrektor.

4 lutego 1927 r. przed 85 laty zmarł w **Józef Pius Dziekoński** (1844-1927) – wybitny architekt, autor kilkudziesięciu projektów kościołów na terenie Królestwa Polskiego, teoretyk konserwatorstwa, pierwszy dziekan Wydziału Architektury Politechniki Warszawskiej.

WYDARZENIA

12 stycznia 2012 r. profesor **Małgorzata Omilanowska** została **Podsekretarzem Stanu w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego**. Pani Minister jest historykiem sztuki, zajmującym się szczególnie sztuką i architekturą XIX i XX w. Była pracownikiem Instytutu Sztuki PAN (m.in. jego wicedyrektorem) i rzeczoznawcą ministra kultury. Jest członkiem Polskiego Komitetu Narodowego ICOMOS. W ministerstwie w zakres jej obowiązków jako wiceministra wchodzić będzie problematyka dziedzictwa i muzeów.

17 stycznia 2012 r. odbyło się na Wydziale Konserwacji Restauracji Dzieł Sztuki, Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie **kolokwium habilitacyjne dr Moniki Bogdanowskiej**. Rozprawa pt. „ARD Art Restoration Dictionary, English-Polish (Polish-English) Dictionary of Art Restoration. Restoration of Easel Paintings. Angielsko-Polski (Polsko-Angielski) Słownik Konserwacji – Restauracji Dzieł Sztuki. Konserwacja Malowideł Sztalugowych”, Wykład habilitacyjny pt.: „Noli Tangere – o dotyku” został przyjęty równie przychylnie, co praca. Dr Bogdanowska jest członkiem PKN ICOMOS, a ww. pracę przedstawialiśmy na łamach Biuletynu.

2 lutego 2012 r. w Pałacu Prezydenckim w Warszawie odbyła się uroczystość wręczenia rozporządzeń Prezydenta RP o ustanowieniu nowych **pomników historii**. Nominację z rąk Prezydenta

odebrali przedstawiciele pięciu obiektów:

- 1 Kórnik – zespół zamkowo-parkowy wraz z kościołem parafialnym – nekropolią właścicieli**, należący do jednych z najlepiej zachowanych i najbardziej rozpoznawalnych rezydencji arystokratycznych w Polsce. Jego nierozłączną wartością jest cenny księgozbiór i muzealia;
- 2 Duszniki Zdrój – młyn papierniczy** – najstarszy w Polsce i jeden z najstarszych w Europie młynów papierniczych, prowadzący tradycyjną produkcję papieru czerpanego;
- 3 Pałace i parki krajobrazowe Kotliny Jeleniogórskiej** – zespół XVIII i XIX-wiecznych rezydencji wraz z założeniami parkowymi, tworzących harmonijny krajobraz kulturowy;
- 4 Zespół Stacji Filtrów Williama Lindleya w Warszawie** – pochodzący z drugiej połowy XIX w. i początku XX w. zabytkowy zespół zabudowań i urządzeń uzdatniających wodę, wybitny zabytek techniki nadal użytkowanych zgodnie z pierwotnym przeznaczeniem;
- 5 Żyrardów – XIX-wieczna Osada Fabryczna**, jeden z największych XIX-wiecznych ośrodków przędzalniczych w Europie – świadectwo świetności przemysłu lnianego na ziemiach Królestwa Polskiego i nowatorskiej myśli urbanistycznej.

Forma ochrony, jaką jest uznanie za pomnik historii została wprowadzona w 1994 r. Do dziś to najwyższe wyróżnienie nadano 48 zabytkom.

WSPOMNIENIA

Miroslaw Adam Przyłęcki, honorowy członek PKN ICOMOS

Prof. dr hab. Miroslaw Przyłęcki urodził się 11 marca 1931 r. w Dąbrowie Górniczej, zmarł w 21 listopada 2011 r. we Wrocławiu i został pochowany na cmentarzu św. Wawrzyńca. Był uczestnikiem inauguracyjnego Zgromadzenia Generalnego ICOMOS w

1965 r. w Krakowie i Warszawie. Dyplom architekta uzyskał w 1953 r. na Wydziale Architektury Politechniki Wrocławskiej, tamże się doktoryzował w 1976 r. i habilitował w 1991 r. Nadzwyczajnym profesorem uczelnianym został w 1992 r.

W latach 1958-1973 był Wojewódzkim Konserwatorem Za-

bytków na Dolnym Śląsku, od 1973 r. do 1987 r. dyrektorem do spraw naukowych, a później w latach 1987-1990 głównym specjalistą w Oddziale Wrocławskim Państwowego Przedsiębiorstwa PKZ we Wrocławiu. Od 1990 r. pracował jako wykładowca w stopniu profesora w kilku uczelniach, np. na Studium Podyplomowym Ochrony Dziedzictwa Narodowego na Wydziale Architektury Politechniki Warszawskiej, czy w Wyższej Szkole Rzemiosł Artystycznych we Wrocławiu. Był prorektorem tej uczelni.

Jako konserwator opracował projekt i nadzorował prace przy ratuszu w Wołowie, baszt i murów obronnych Środy Śląskiej, Bramy Wrocławskiej w Oleśnicy. Rozbudowywał Dom Pielgrzyma na Górze św. Anny, kościół w Zebrzydowej, kościół na Zabobrze w Jeleniej Górze i kościół w Polkowicach. Prowadził restaurację

romańskiego kościoła św. Idziego we Wrocławiu. W PKZ we Wrocławiu organizował i nadzorował prace konserwatorskiej przy Panoramie Racławickiej, prace konserwatorskie w Poczdamie, Tallinie i Koszycach (przy tamtejszej katedrze).

Był autorem prawie 300 publikacji naukowych i popularno-naukowych, jak przykładowo: Miejskie fortyfikacje średniowieczne na Dolnym Śląsku (1987), Budowle i zespoły obronne na Śląsku (1998), Zabytki w trwałej ruinie (2001), Wielonarodowe dziedzictwo kulturowe na Dolnym Śląsku i jego ochrona po 1945 r. (2002).

Odnaczony został Krzyżem Oficerskim i Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Medalem Komisji Edukacji Narodowej, srebrnym medalem Gloria Artis i licznymi odznakami i medalami organizacji konserwatorskich, społeczno-kulturalnych, kombatanckich, artystycznych, turystycznych. Był honorowym członkiem Towarzystwa Opieki nad Zabytkami, Stowarzyszenia Konserwatorów Zabytków, Związku Inwalidów Wojennych. Posiadał złotą i srebrną odznakę „Za Opiekę nad Zabytkami” i odznakę „Zasłużonego Działacza Kultury”.

Odszedł konserwator niezwykle zasłużony, powszechnie znany w środowisku ludzi pracujących na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego, szczególnie na Dolnym Śląsku i to w latach gdy było to utrudniane i spotykało się często z niechęcią władz lokalnych. Potrafił obronić przed zniszczeniem wiele zabytków. Jego niezwykle szeroka praktyka pozwalała mu dzielić się doświadczeniami z pokoleniami młodych adeptów ochrony zabytków.

Olgierd Czermer

13 stycznia 2012 r. zmarła **Hanna Szwankowska**, l. 93, historyk, varsavianista. Była wybitną postacią w gronie badaczy i znawców zabytków Warszawy. W czasie wojny działała w AK, m.in. w słynnym BIP-ie. Po wojnie redagowała „Skarpę Warszawską” i „Stolicę”. Od 1951 r. związana była z Komisją Badań Dawnej Warszawy jako najbliższa współpracownica, a następnie następcą Stanisława Żaryna jako kierownik tej instytucji, będącej zapleczem naukowym i dokumentacyjnym dla zespołów pracujących nad odbudową Starego Miasta. Pracowała następnie wiele lat w Muzeum m.st. Warszawy jako kustosz kierujący Komisją włączoną do muzeum. W 2002 r. została drugim (po Jacku

Cydziku) laureatem Nagrody im. Profesora Jana Zachwatowicza. Była ogromnie zaangażowana społecznie w Towarzystwie Miłośników Historii i Komitecie Opieki nad Starymi Powązkami, który współtworzyła z Jerzym Waldorffem.

1 lutego 2012 r. zmarła **Wisława Szymborska**, l. 89, poetka, laureatka nagrody Nobla. W swoich utworach, niezwykle cenionych i popularnych na całym świecie, sięgała często po motywy związane z dziedzictwem z najdawniejszych okresów i cywilizacji antycznej, wykorzystując zarówno elementy materialne, jak i filozoficzne.

Bogumiła J. Rouba

ROZDROŻA OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO w roku 2011

Dziedzictwo kultury to tysiące mniej lub bardziej ważnych i cennych obiektów, chronionych wolą i siłami tysięcy ludzi oddających im swój czas, energię, pieniądze. Jego ochrona w obywatelskim społeczeństwie, ten żywy, trwający proces, musi być kreowana przez profesjonalistów, którzy potrafią ukierunkować energię ludzi, tworzyć reguły prawne i warunki nie zmuszające lecz zachęcające do zachowywania zabytków.

Sytuacja zastana – została szczegółowo przeanalizowana, zdiagnozowana i opisana w wielu publikacjach – od związanych z Kongresem Konserwatorów Polskich¹, który udało się zorganizować w roku 2005, poprzez publikację wydaną z okazji 90-lecia Służb Ochrony Zabytków obchodzonego w roku 2008², serię wydawnictw Politechniki Lubelskiej jednoczącej od kilku już lat energię najbardziej aktywnej części środowiska konserwatorskiego³, po wiele innych. Wśród tej liczby wspomnieć należy także publikacje opracowane przez autorkę⁴. Szczególnego rodzaju katalog problemów, a zarazem wskazania konkretnych rozwiązań zawarto w ważnym dokumencie opracowanym na polecenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego – najpierw w postaci Tez do Krajowego Programu...⁵, a potem w samym Krajowym Programie Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami. Ten podstawowy dokument do dziś nie został niestety upubliczniony.

Tymczasem obok bardzo wielu zjawisk pozytywnych istnieją i rozrastają się także niedogodności, niekiedy wręcz absurdalnosci osłabiające nasz aparat ochrony. Poczynając od ciężkich konsekwencji wcielenia pracowników urzędów konserwatorskich do administracji zespolonej⁶, a potem upolitycznienia służb ochrony zabytków⁷, poprzez formułę przetargów wyniszczających zabytki, niemożność rozliczania zadań konserwatorskich w systemie wieloletnim, aż po paraliżujące zbiurokratyzowanie działania urzędów konserwatorskich wszystkich szczebli.

Regres niszczący resztki chwały polskiej szkoły konserwacji jest konsekwencją splotu wielu złożonych zjawisk – podstawowymi jednakże są: rezygnacja z umocowanych ustawowo merytorycznych nadzorów konserwatorskich oraz nieszczęsny zapis w ustawie dopuszczający kwalifikację prac konserwatorskich w zabytku, jako robót budowlanych. Jego następstwem jest oddanie subtelnej, delikatnej materii wielu naszych skarbów w ręce ludzi ani nie posiadających odpowiedniego wykształcenia i kwalifikacji, ani zrozumienia wartości zabytkowych, ani niejednokrot-

nie także żadnych zahamowań etycznych.

W połączeniu z reżimem realizacji finansowanych ze środków zewnętrznych daje to efekt unicestwiania wartości zabytku za zabytkiem. W wielu przypadkach zabytek po pracach istnieje wprawdzie nadal i nadal pozostaje w rejestrze, ale wygląda tak, że trudno się w nim doszukać cech zabytkowych, dawności, autentyczności, integralności.

Komercyjne wykorzystywanie zabytków i skomercjalizowanie procesów konserwatorskich zdecydowanie wzięło górę nad troską o ochronę ich wartości i znaczenia subtelnej sfery niematerialnych relacji ze społeczeństwem. Ten stan rzeczy w dużej mierze pozbawia Państwo Polskie możliwości realizacji konstytucyjnych zapisów – obowiązku strzeżenia i obowiązku zapewnienia obywatelom równego dostępu do dóbr kultury. Służby konserwatorskie częstokroć w praktyce pozbawione są możliwości skutecznej i efektywnej obrony tego dziedzictwa, choćby przez brak środków i narzędzi prawnych pozwalających na natychmiastową reakcję w przypadkach katastrof, złego użytkowania, złośliwego i celowego niszczenia zabytków, złego wykonawstwa prac konserwatorskich itp. W rezultacie rola Państwa ogranicza się w zasadzie tylko do finansowania, nawet bez możliwości egzekwowania, by inwestowane środki przynosiły korzyść, a nie szkodę zabytkom.

Potrzeba zmian – jest oczywista. Bardzo duże gremium specjalistów przy każdej nadarzającej się okazji od lat nawołuje o zmiany, które przerwałyby ciąg niekorzystnych zjawisk, systematycznie pogarszających sytuację zabytków – ważnych składników dziedzictwa naszej kultury⁸. Brak skuteczności tych nawoływani powoduje frustrację, rodzenie się myśli skrajnych, pokusę rewolucji. Na tym gruncie wyrastają koncepcje ratowania już choćby tylko tego, co najważniejsze – poprzez wyodrębnienie grupy obiektów najcenniejszych i zagwarantowanie im specjalnego traktowania. Tymczasem **konieczny proces zmian nie**

Wieża wodna we Fromborku stanowi przykład zabytku, który został przystosowany do funkcjonowania we współczesności w sposób bezinwazyjny, bez zacierania wartości historycznych, naukowych, bez zaburzenia integralności. Estetyka szanująca ślady czasu i dawność zabytku sprawia, że czytelna jest jego autentyczność, a przez to wiarygodność. Fot. B. Rouba.

powinien dokonać się na drodze krwawej rewolucji, lecz zdecydowanie i konsekwentnie poprowadzonej ewolucji,

k która umożliwi zachowanie dotychczasowych osiągnięć oraz udoskonalenie form i metod ochrony⁹. Dziś energia środowiska konserwatorskiego jest jak gdyby uwięziona, skierowana do wewnątrz, często na defensywną obronę traconych pozycji, zamiast być ofensywnie wydatkowana na rozwiązywanie zadań zewnętrznych.

Dawne narzędzia ochrony zostały wyeksploatowane i zdewaluowane. Potrzebne są więc narzędzia nowe – skuteczne, przystające do otaczającej nas rzeczywistości. Są one niezbędne na obydwu polach, na których rozgrywa się proces ochrony dziedzictwa kulturowego – **polu zjawisk społecznych i polu procesów ochrony materii zabytków**. Nieodzowne są natychmiastowe doraźne, łatwe do wprowadzenia rozwiązania, które rozpoczną procesy porządkowania całej sfery ochrony.

Rozwiązania porządkujące procesy społeczne – powinny zostać dostosowane do warunków społeczeństwa obywatelskiego, w którym w ostatnich latach udało się wyzwolić zain-

teresowanie dziedzictwem na niespotykaną dotychczas skalę, w którym tkwi potężny potencjał i ukształtowana przez poprzednie pokolenia wola chronienia, ratowania, służenia zabytkom.

Osią tych przemian powinno stać się:

- zintensyfikowanie działań umożliwiających kształtowanie pozytywnego klimatu i **akceptacji społecznej dla zabytków, ich starości i autentyczności**,
- waloryzacja i certyfikacja cech zabytkowych dla upowszechniania wiedzy o tym, **co w poszczególnych zabytkach jest cenne, co powinno być chronione, jak i dlaczego**¹⁰,
- **włączenie społeczeństwa i właścicieli w proces ochrony „po naszej stronie”** (między innymi poprzez wypracowanie metod lepszej i skuteczniejszej współpracy z właścicielami zabytków, ale także np. przez tworzenie mechanizmów przeliczania wartości zabytkowych na pieniądze!).

Rozwiązania porządkujące prawidłowość ochrony materii

- wymagają bardzo konkretnych działań:
- **poprawy jakości prac konserwatorsko-restauratorskich** między innymi poprzez tworzenie mechanizmów eliminują-

Ratusz w Głubczycach. Wieża zburzonego ratusza od czasów ostatniej wojny była dokumentem dramatycznej historii miasteczka. Jak widać na zdjęciu nie bardzo potrafiąco uszanować tę wartość upamiętniającą, o czym świadczą narosłe wokół budy i budki. Fot. B. Rouba, 2003.

Ratusz w Głubczycach. Podczas wykonanej w ostatnich latach odbudowy ratusza zabrakło kogoś, kto zwróciłby uwagę na inne niż użytkowa wartości, zabrakło przemyślanej koncepcji, bardziej wyszukanego skomponowania estetyki, choćby próby zachowania dokumentalnego znaczenia wieży. Po odbudowie powstał „produkt zabytkopodobny”, w którym nie czuje się niczego autentycznego. Fot. O. Jan Franosz, 2008.

cych obszary niekompetencji, mobilizujących do prowadzenia prac **zgodnie z zasadami, sztuką konserwatorską i troską o zachowanie wartości zabytków**,

- **wzmocnienia służb konserwatorskich** – finansowego i merytorycznego,
- wdrożenia mechanizmów, które usprawnią **profilaktykę i skuteczne zapobieganie niszczeniu** naszych zabytków, tak aby unikać konieczności prowadzenia drogiej konserwacji aktywnej¹¹, między innymi poprzez uzależnianie dotacji od prawidłowości opieki, użytkowania i prowadzenia prac przy zabytku.

Rozwiązania prawne – powinny zapewnić warunki do skutecznej realizacji zadań wymienionych wyżej. Powinno to więc być stworzenie zapisów legislacyjnych umożliwiających:

- odziespolenie **Państwowej Służby Ochrony Zabytków** gwarantujące jej niezależność,
- powołanie **Narodowego Funduszu Ochrony Zabytków** dla zapewnienia sprawnej realizacji zadań z obszaru ochrony,
- umocowanie wymogu **projektu konserwatorskiego**, zawierającego wykaz wartości zabytku, wskazanie niezbędnych do wykonania za dań oraz zasad sprawowania nad nim prawidłowej opieki i działań profilaktycznych (w tym także określenie drogi nabywania uprawnień do projektowania),
- umocowanie prawne obowiązku przestrzegania **zasad konserwatorskich** pozwalających na wybór indywidualnych, optymalnych dla danego obiektu rozwiązań,
- zapewnienie obowiązku ochrony zabytków poprzez **zagwarantowanie fachowego wykonawstwa prac, przywrócenie merytorycznych nadzorów konserwatorskich, personalizację wykonawstwa** itd.),
- stworzenie mechanizmów prawnych umożliwiających **premiowanie dbałości o zabytki** (system ulg, dodatkowych punktów przy ubieganiu się o dotacje, umarzania kredytów zaciąganych na prace – tylko w przypadku ich zgodnego ze sztuką, bezbłędnego przeprowadzenia itp.).

Podsumowanie

Wdrożenie tych niezbędnych zmian powinno bardzo szybko przynieść korzystne rezultaty. Zmiany są niezbędne, ponieważ od dłuższego czasu żyjemy w stanie swego rodzaju schizofrenicznego rozdwojenia.

Mówimy o ochronie, konserwacji i restauracji w postaci dawno zdefiniowanej przez polskie i międzynarodowe dokumenty, a wykonujemy nagminnie renowacje i to niejednokrotnie według najbardziej agresywnej, XIX-wiecznej manieri. Szczycimy się jednymi z najlepiej na świecie wykształconych specjalistów, a do pracy w zabytkach dopuszczamy ludzi bez odpowiedniego wykształcenia. Mówimy o zachowywaniu zabytków, a wymieniamy w nich wszystko co tylko się da, nawet jeśli to nie jest wcale potrzebne. Narzekamy na brak środków, a nie egzekwujemy działań profilaktycznych, które ograniczałyby kosztowność ratowania zabytków doprowadzanych bezwładem i wyczekiwaniem do skrajnej ruiny. Stworzona przez obecne uregulowania prawne sytuacja sprawia, że polska ochrona zabytków zaczyna przypominać szpital, w którym z powodu kosztowności leczenia pacjentów zaleca się zatrudnienie jednego lekarza i to na stanowisku dyrektora, zaś cały pozostały personel może się składać z kogokolwiek. Ciekawe, kto z nas chciałby być

w takim szpitalu leczony?

Kończąc zatem zacytuję kilka zdań z moich własnych wcześniejszych przemyśleń: ... *dziedzictwo kultury to przecież nie garść zadekretowanych do ochrony i wpisanych do rejestru zabytków. Dziedzictwo kultury to tysiące mniej lub bardziej ważnych i cennych obiektów, chronionych wolą i siłami tysięcy ludzi oddających im swój czas, energię, pieniądze. Jego ochrona*

*w obywatelskim społeczeństwie, ten żywy, trwający proces, musi być kreowana przez profesjonalistów, którzy potrafią kierunkować energię ludzi, tworzyć reguły prawne i warunki nie zmuszające, lecz zachęcające do zachowywania zabytków. Nie zdołamy tego jednak osiągnąć obecnymi metodami, rozdrabniając się, pertraktując z każdym z właścicieli i wykonawców z osobna, nie starczy na to sił środowiska*¹².

Zamek w Starej Lubowli, Słowacja. Masowo dziś wykonywane współczesne odnowienia – perfekcyjnie wyglądzone tynki, ahistoryczne, kryjące wymalowania upodabniają zabytki do współczesnej architektury. Tracimy w ten sposób niecodzienność i wyjątkowość zabytków. Najczęściej powstaje też nieprzyjemny efekt estetycznej degradacji zabytkowej materii, która drastycznie skontrastowana z nowym, zaczyna wyglądać staro i brzydko. Fot. R. Rouba.

PRZYPISY

¹ Kongres Konserwatorów Polskich, Warszawa 2005;

² 90 lat Służby Ochrony Zabytków w Polsce, Dolnośląskie Wyd. Edukacyjne 2008;

³ Między innymi: Współczesne problemy teorii konserwatorskiej w Polsce, pod red. B. Szmygina, Warszawa – Lublin 2008; Adaptacja obiektów zabytkowych do współczesnych funkcji użytkowych. Praca zbiorowa pod red. B. Szmygina, Lubelskie Towarzystwo Naukowe, Międzynarodowa Rada Ochrony Zabytków ICOMOS, Politechnika Lubelska, Warszawa – Lublin 2009; Zamki, grody, ruiny. Waloryzacja i ochrona, Warszawa – Białystok 2009; Ochrona, konserwacja i adaptacja zabytkowych murów. Praca zbiorowa pod red. B. Szmygina, Lubelskie Towarzystwo Naukowe, Politechnika Lubelska, Warszawa – Lublin 2010;

⁴ To między innymi publikacje: B. J. Rouba – Etyka a estetyka w praktyce konserwatorskiej [w:] I Forum Konserwatorów – Etyka i Estetyka, Toruń 25–27 lutego 1998, s. 92–102; WO PSOZ, Toruń 1998; B. J. Rouba – Czy użytkownik może zagrażać obiektowi zabytkowemu, [w:] III Forum Konserwatorów – Dobra kultury w obliczu zagrożeń, Toruń 24–26 lutego 2000; B. J. Rouba – Zagrożenia obiektów zabytkowych – spostrzeżenia konserwatora praktyka, [w:] Społeczne zagrożenia dóbr kultury, Materiały z IV Forum Konserwatorów TORUŃ 21–23 lutego 2001, WO PSOZ Toruń 2001, s. 27–41; B. J. Rouba – K. Kucza-Kuczyński, M. Barański – Konserwacja, restauracja, kreacja a dziedzictwo kulturowe, [w:] Kongres Konserwatorów Polskich, Warszawa 2005, s. 41–53; B. J. Rouba – Modernizacja zabytku drogą do jego rewitalizacji? [w:] Problemy remontowe w budownictwie ogólnym i obiektach zabytkowych, praca zbiorowa pod red. J. Jasieński, A. Klimka, S. Matkowskiego, K. Schabowicza, Dolnośląskie Wydawnictwo Edukacyjne, Wrocław 2006, s. 92–101; B. J. Rouba – Zagadnienie teorii Cesare Brandiego a uwarunkowania społeczne polskiej ochrony, konserwacji i restauracji zabytków [w:] SZTUKA KONSERWACJI I RESTAURACJI (The Art of Conservation and Restoration) mat. Z Międzynarodowej Konferencji CESARE BRANDI (1906–1988), Jego myśl i debata o dziedzictwie. sztuka konserwacji – restauracji w Polsce – Wilanów 5–6 października 2007, pod red. I. Szmelter i M. Jadzińskiej, wyd. MIKIRDS, Warszawa 2007, s. 164–176; B. J. Rouba – Proces ochrony zabytków, zawód konserwatora-restauratora, etyka zawodu, zasady konserwatorskie, Wyd. EFOZ, Gdańsk 2008; B. J. Rouba – Służba Ochrony Zabytków – jubileuszowe obrachunki [w:] 90 lat Służby Ochrony Zabytków w Polsce, Dolnośląskie Wyd. Edukacyjne 2008, s. 113–122; B. J. Rouba – Teoria w praktyce polskiej ochrony, konserwacji i restauracji dziedzictwa kultury [w:] Współczesne problemy teorii konserwatorskiej w Polsce, pod red. B. Szmygina, Warszawa – Lublin 2008, s. 101–121; B. J. Rouba – Projektowanie konserwatorskie – Ochrona Zabytków nr 1/2008 s. 57–78; B. J. Rouba – Autentyczność i integralność zabytków – Ochrona Zabytków 4/2008 s. 35–55; B. J. Rouba – Autentyczność i integralność zabytku – wyzwania konserwatorskie [w:] Zamki,

grody, ruiny. Waloryzacja i ochrona, Warszawa – Białystok 2009, s. 100–110; B. J. Rouba – Dlaczego adaptacje niszczą zabytki i czy tak być musi? [w:] Adaptacja obiektów zabytkowych do współczesnych funkcji użytkowych. Praca zbiorowa pod red. B. Szmygina, Lubelskie Towarzystwo Naukowe, Międzynarodowa Rada Ochrony Zabytków ICOMOS, Politechnika Lubelska, Warszawa – Lublin 2009 s. 113–129; B. J. Rouba – Ruiny, mury a zagadnienie integralności technicznej [w:] Problemy utrzymania i adaptacji. Ochrona, konserwacja i adaptacja zabytkowych murów. Praca zbiorowa pod red. B. Szmygina, Lubelskie Towarzystwo Naukowe, Politechnika Lubelska, Warszawa – Lublin 2010 s. 155–173;

⁵ Tezy... opublikowało SKZ w Wiadomościach Konserwatorskich nr 15/2004, dostęp <http://www.szk.pl/kontener/wk/wk15.pdf>

⁶ W 1996 r. wojewódzcy konserwatorzy zabytków zostali podporządkowani poszczególnym wojewodom, stając się w ten sposób częścią wojewódzkiej administracji zespolonej. W 1999 r. nazwa „Państwowa Służba Ochrony Zabytków”, obowiązująca od 22 września 1990 roku, zmieniona została na „Służba Ochrony Zabytków”. W latach 1999–2002 Generalny Konserwator Zabytków zyskał status ministra działając przy pomocy wydzielonego z Ministerstwa Kultury Urzędu Generalnego Konserwatora Zabytków (UGKZ), który miał rangę urzędu centralnego, a który został zlikwidowany z dniem 1 lipca 2002 r. Od tego czasu Generalny Konserwator Zabytków ponownie stał się częścią aparatu Ministerstwa, a jego zadania obsługuje Departament Ochrony Zabytków.

⁷ Fakt ten miał miejsce 1 kwietnia 2002 r., kiedy po wyborach parlamentarnych (w 2001 r.) stanowisko GKZ po raz pierwszy objął polityk w żaden sposób nie związany z ochroną zabytków (Aleksandra Jakubowska). Zauważyć tu trzeba, że powierzenie stanowiska GKZ politykowi – jak pokazał czas – miało także i swoje dobre strony, jednak sam sposób wprowadzenia tych zmian uczynił bardzo wiele złego.

⁸ Świadectwem tych starań mogą być chociażby protokoły z posiedzeń Rady Ochrony Zabytków przy MKiDN z ostatniego dziesięciolecia.

⁹ Szczegółową analizę tych zjawisk przeprowadziłam w publikacji Teoria... op. cit.

¹⁰ Tę nową rolę środowiska konserwatorskiego wskazywała już przed laty K. Pawłowska, por. Pawłowska Krystyna – Idea swojskości miasta, Kraków 2001, str. 143–147; także rozdział poświęcony partycypacji społecznej w pozycji: Pawłowska Krystyna, Swaryczewska Magdalena – Ochrona dziedzictwa kulturowego. Zarządzanie i partycypacja społeczna. Wyd. UJ Kraków 2002, Por. także Rouba B. – Zagadnienie teorii C. Brandiego... op. cit.

¹¹ Więcej na ten temat w publikacji Teoria... op. cit. s. 118–119

¹² Por. Teoria... op. cit. s. 119

OD REDAKCJI

Samorządowy Konserwator Zabytków. Cóż to takiego? Stołeczny - właśnie ma 10 urodziny

„Stołeczna” konserwator między wojewodą mazowieckim i wiceprezydentem Warszawy, 13 grudnia 2011 r.
Fot. A. Oleksicki

Problem ma charakter fundamentalny. Czy za zabytki ma odpowiadać państwo (ergo: wojewodowie, wojewódzcy konserwatorzy zabytków, starostowie?) czy samorząd, więc gospodarze miasta, wsi czy gminy. „Odpowiadać”, a więc chronić, finansować i remontować. Wszystkie te działania były „właściwością” państwa real-socjalizmu i w przekonaniu wielu osób do dzisiaj jeśli coś jest zabytkiem, to o jego dobry stan dba (powinno dbać?) państwo. Po zmianie systemu (już przeszło 20 lat temu) sytuacja jednak całkowicie się zmieniła. Państwu należy przypisać tak znaczne obowiązki najwyżej wobec tych zabytków, które „reprezentują” wszystkich czyli są wizerunkiem kraju i państwa. Jednak większość zabytków to bogactwo miast i regionów. Bogactwo, bo wizerunek miast i kraju ma ogromne znaczenie dla gospodarki i dochodów samorządów. Jeszcze w latach PRL istniała idea miejskiego konserwatora (takim był ostatni laureat nagrody im. prof. Jana Zachwatowicza – Bohdan Rymaszewski w Toruniu). Jednak zawsze istotną kwestią były uprawnienia wojewódzkich konserwatorów zabytków, które mogli oni – zgodnie z ustawą – przekazywać konserwatorom samorządowym. W tej kwestii nie było działania „z automatu” i różne stosowano rozwiązania. Jednak z czasem okazywało się, że ich możliwości, również w dysponowaniu środkami bywają znacznie większe niż państwowych. Służbom miejskim łatwiej też współdziałać z wydziałami kontrolnymi tego samego urzędu niż wojewódzkimi. Obecnie w całym kraju działa 70 samorządowych konserwatorów i ich doświadczenie powinno być ważnym „kapitałem” dla wszystkich, którzy myślą nad nową ustawą i ulepszeniem systemu ochrony dziedzictwa kulturowego.

W stolicy, konserwator m.st. Warszawy, powołany został przed 10 laty i w tym czasie pracował dla 3 prezydentów zyskując ich zaufanie. Jako instytucja zaczynał od zera, mając do dyspozycji kilku współpracowników, urzędując w różnych miejscach, ostatnimi laty w mieszkaniu kamienicy przy ul. Foksał, której stan wręcz obniżał zaufanie do służby konserwatorskiej. Ale tak jak kolejno uzyskiwał następne delegacje, uprawnienia i pracowników, tak i w końcu otrzymał godną siedzibę w znakomitym punkcie stolicy, co więcej po sąsiedztwie z innym „tułaczem” – Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. To daje szansę na lepszą współpracę obu instytucji. Na spotkaniu 13 grudnia 2011 r. stołeczny konserwator, Ewa Nekanda Trepka, przedstawiała efekty swoich działań. Są one widoczne na wielu polach. Sporządzono ewidencję zabytków i pozyskano środki na remont wielu zabytków ruchomych – małych i dużych, często o wymiarze symbolicznym, jak choćby oznaczając teren ghetta czy obszar wpisany na listę dziedzictwa światowego. Zakonserwowano wiele obiektów tak dostrzeganych jak studnia Marconiego czy mniej widocznych jak obrazy w kościołach lub nagrobki na Powązkach. Jubileusze wpisu Starego Miasta na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO uczczono udostępnieniem zabytkowych piwnic Starówki i międzynarodowymi konferencjami, ze znakomitymi programami i świetnymi publikacjami. Warszawa stała się aktywnym partnerem międzynarodowych organizacji, nawiązała ścisłą współpracę z Berlinem w tematyce swoich atutów architektury modernizmu i tzw. SOC-u. Nie tylko były sukcesy. O porażkach prasa donosiła z zapalem. Wojna z deweloperami, którzy łamiąc przepisy i dobre obyczaje starają się w miejscu liczących setki lat budowli zyskać plac do budowy „biurowców” znaczone była stratami i porażkami, ale i ... sukcesami. Jednym i drugim warto się przyjrzeć nie tylko dla prawidłowej oceny pracy „na konserwatorskim polu minowym”, także dla wniosków ochrony dziedzictwa w innych samorządach, dla ulepszenia całego systemu. Dlatego przedstawiamy w Biuletynie trzy teksty: o funkcjonowaniu Biura Stołecznego Konserwatora, o prawnych aspektach jego działalności oraz o „ekspansji” międzynarodowej. Jako dodatek nadzwyczajny – felieton oraz wydawnictwa związane z dziedzictwem Warszawy. (M.K.)

Ewa Nekanda Trepka

DZIESIĘĆ LAT BIURA STOŁECZNEGO KONSERWATORA ZABYTEKÓW

W 2011 r. minęło 10 lat od podpisania porozumienia w sprawie powierzenia miastu stołecznemu Warszawie prowadzenia niektórych spraw z zakresu właściwości Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Rocznicą tą stała się przyczynkiem do podsumowania doświadczeń i dorobku dziesięciu lat funkcjonowania Biura Stołecznego Konserwatora Zabytków.

13 grudnia 2011 r. odbyła się konferencja z okazji 10 rocznicy podpisania porozumienia w sprawie powierzenia miastu stołecznemu Warszawie prowadzenia niektórych spraw z zakresu właściwości Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, gdzie podsumowano działalność samorządu lokalnego w ochronie zabytków i opiece nad zabytkami Warszawy w ciągu ostatnich dziesięciu lat.

Pierwsze porozumienie zostało podpisane przez prezydenta Warszawy Pawła Piskorskiego w lipcu 2001 r., w którym wojewódzki konserwator zabytków Ryszard Głowacz przekazywał kompetencje dotyczące ochrony zabytków wynikające z zapisów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz usuwanie zieleni z obszarów wpisanych do rejestru zabytków. Do realizacji tych zadań, w drodze konkursu, został powołany Stołeczny Konserwator Zabytków – Ewa Nekanda Trepka, który rozpoczął swą pracę 15 października kierując Wydziałem Stołecznego Konserwatora Zabytków, w Biurze Zarządu m. st. Warszawy, gdzie zostało zatrudnionych 6 osób. Budżet Zespołu wynosił tylko 3 200 zł.

Rok 2002 to budowanie biura, zasad jego działania i standardu pracy, a także podstaw rozpoznania dziedzictwa kulturowego i jego dokumentowania. Również w tym roku rozpoczęto

prace dotyczące prowadzenia ewidencji zabytków. Przeprowadzono prace konserwatorskie tablic z Mostu Poniatowskiego zabezpieczonych przed kradzieżą oraz poważnie uszkodzonej kapliczki na ul. Przyczółkowej. Dofinansowano konserwację kolumny z Matką Boską z Dzieciątkiem przy Kościele Akademickim Św. Anny. Wydział zorganizował wystawę fotogramów „Dziedzictwo Warszawy z lotu ptaka”. Prezydentem miasta był wówczas Wojciech Kozak.

Koniec 2002 r. to okres zmian zarówno ustroju Warszawy, jak i władz w wyniku wyborów samorządowych. Prezydentem został Lech Kaczyński. W 2003 r. wprowadzono nową strukturę Urzędu m. st. Warszawy. Nastąpiła również zmiana ustaw (ustawy o ochronie dóbr kultury, jeszcze z 1962 r., na ustawę o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami i ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, która z końcem roku unieważniała większość miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, oraz zmiana ustawy prawa budowlanego), która spowodowała, że z końcem roku wraz z wygaśnięciem planów skasowana została praktycznie ochrona zabytków nie wpisanych do rejestru zabytków. Już wówczas Biuro (bo właśnie w tym roku zostało utworzone) włączyło się m.in. do prac nad opracowaniem zasad adaptacji elektrowni tramwa-

Historyczne centrum Warszawy z lotu ptaka. Fot. W. Stępień, BSKZ.

Kościół św. Krzyża, Bernardo Bellotto (Caneletto), 1778

Przykłady prac konserwatorskich: zabytkowa kuta brama, która dziś zdobi wejście do praskiego parku; „drzewo-symbolu” na Pawiały; malowidła w żydowskim domu modlitw i malowidła ścienne ze zrujnowanej willi przy ul. Dzieci Warszawy.

jowej na Muzeum Powstania Warszawskiego oraz założeń do rewitalizacji Krakowskiego Przedmieścia. W lipcu Biuro przejęło kompetencje dotyczące zabytków ruchomych. W tym roku wykonano prace konserwatorskie między innymi przy Południku Warszawskim i przy kutej bramie z ul. Szaserów 67, która dziś zdobi wejście do praskiego parku im. Obwodu Praga AK.

Rok 2004 był rokiem szeroko zakrojonych przez władze miasta projektów, w które Biuro w mniejszym lub większym stopniu było zaangażowane. Z uwagi na fakt, że BSKZ nie miało wówczas kompetencji do rozstrzygania w sprawach zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków, większość zagadnień konserwatorskich pozostawała po stronie Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Przy udziale Biura powstał projekt odbudowy zachodniej pierzei pl. Piłsudskiego, Biuro opracowało też diagnozę dotyczącą dziedzictwa do Strategii Rozwoju Miasta do roku 2020. Rozpoczęła się praca nad dwoma dokumentami, które znalazły swój finał w 2006 r. – Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego (opracowane przez Biuro Naczelnego Architekta Miasta) oraz raportem okresowym dotyczący stanu zachowania i funkcjonowania Starego Miasta wpisanego na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO. Na potrzeby studium (przyjętego w październiku 2006 r.) wykonano ewidencję zabytków i analizę obszarów o wartościach kulturowych. Stworzyło to podstawy ochrony zabytków na terenie miasta. Na potrzeby raportu opracowano analizę autentyczności obszaru i zgromadzono szereg informacji związanych z zarządzaniem Starym Miastem. W wyniku raportu możliwe było jednoznaczne określenie granic wpisu oraz nowe sformułowanie „orzeczenia znaczenia” (statement of significance) i „orzeczenia szczególnej uniwersalnej wartości” (Statement

of Outstanding Universal Value) przyjętej przez Komitet Światowego Dziedzictwa w 2008 r. Raport zobowiązał nas do wyznaczenia „strefy buforowej” (buffer zone) i opracowania planu zarządzania (management plan). Projekt dokumentu planu, po burzliwych konsultacjach społecznych, został ukończony w 2011 r. Raport i analiza autentyczności były punktem wyjścia do przygotowania projektu adaptacji zachowanych sprzed II wojny światowej piwnic staromiejskich do nowych funkcji, który obecnie jest realizowany.

W 2004 r. (na podstawie ustawy z 2003 r.) opracowano pierwsze zasady przyznawania dotacji i przyznano pierwsze dotacje na łączną kwotę ok. 950 tys. (zrealizowano 14 dotacji), w tym na naprawę tynków na elewacji kościoła św. Karola Boromeusza na Powązkach czy konserwację wagonu tramwajowego z 1940 r. Ponadto wspólnie z MPWiK odremontowano historyczną studnię zw. Grubą Kašką i przeprowadzono prace konserwatorskie malowideł ściennych ze zrujnowanej willi z ul. Dzieci Warszawy 9, które przeniesiono do Muzeum Historycznego m.st. Warszawy. W połowie 2005 r. miasto uzyskało kompetencje rozstrzygania w sprawach dotyczących zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, z wyjątkiem położonych w dzielnicy Śródmieście i Praga Północ. Spowodowało to wzrost ilości rozpatrywanych spraw o 100% (z ok. 1500 w 2005 r. do 3000 w 2006 r.) i konieczność wzrostu zatrudnienia (na koniec 2006 r. w biurze pracowało już 27 osób). W 2005 r. budynki wpisane do rejestru zabytków oznakowane zostały znakiem „błękitnej tarczy”. Ciekawym doświadczeniem było podjęcie wyzwania uratowania „drzewa-symbolu” na Pawiały. Martwy wiąz został, dzięki współpracy wielu osób i dotacji miejskiej, zastąpiony brązową kopią – pomnikiem. W 2005 r. obchodziliśmy 25 roczni-

cę wpisania Starego Miasta na Listę Światowego Dziedzictwa. Z tej okazji zorganizowano międzynarodową konferencję „Rekonstrukcja – Zachowanie pamięci przestrzeni” i wydrukowano publikację podsumowującą to wydarzenie. Rozpoczęto wówczas prace badawcze przy malowidłach w modlitewni na Pradze przy ul. Targowej 50/52 i narodził się pomysł, aby powstało tam Muzeum Pragi oraz zakonserwowano pochodzącą z 1731 r. figurę św. Jana Nepomucena przy ul. Senatorskiej (w trakcie konserwacji znaleziono XVIII wieczną ołowianą tablicę fundacyjną). Wspólnie z ZTP wyremontowano Syrenkę na Wybrzeżu Kościuszkowskim. Przyznano dotację na prace konserwatorskie na łączną kwotę 4,5 mln zł (zrealizowano 52 wnioski dotacyjne), w tym na elewację kościoła ewangelicko-augsburskiego św. Trójcy, malowidła w refektarzu dawnego klasztoru Karmelitów przy Krakowskim Przedmieściu, prace w pałacu w Natolinie czy konserwację grobowca Bolesława Prusa na Powązkach.

W końcu 2005 r. ówczesny Prezydent m. st. Warszawy - Lech Kaczyński został wybrany na Prezydenta RP i rok 2006 był okresem zmieniających się władz „tymczasowych” w mieście (Mirosław Kochalski, Kazimierz Marcinkiewicz – wiele osób odeszło do rządu lub na stanowiska w różnych spółkach państwowych). W połowie 2006 r. miasto otrzymało kompetencje rozstrzygania odnośnie wszystkich obiektów wpisanych do rejestru zabytków na terenie m. st. Warszawy. W październiku zmienił się Wojewódzki Konserwator Zabytków. Pozbawiony został stanowiska Ryszard Głowacz, który przekazywał kolejne kompetencje miastu mając do niego zaufanie. Nowym konserwatorem została Barbara Jezierska. Wykonano prace konserwatorskie między innymi: kapliczki na pl. Bernardyńskim i przy ul. Chelmskiej, XVIII wiecznego obelisku przy ul. Lindleya. Wydano album „Warszawa. Blask Wspomnień”, który prezentuje konser-

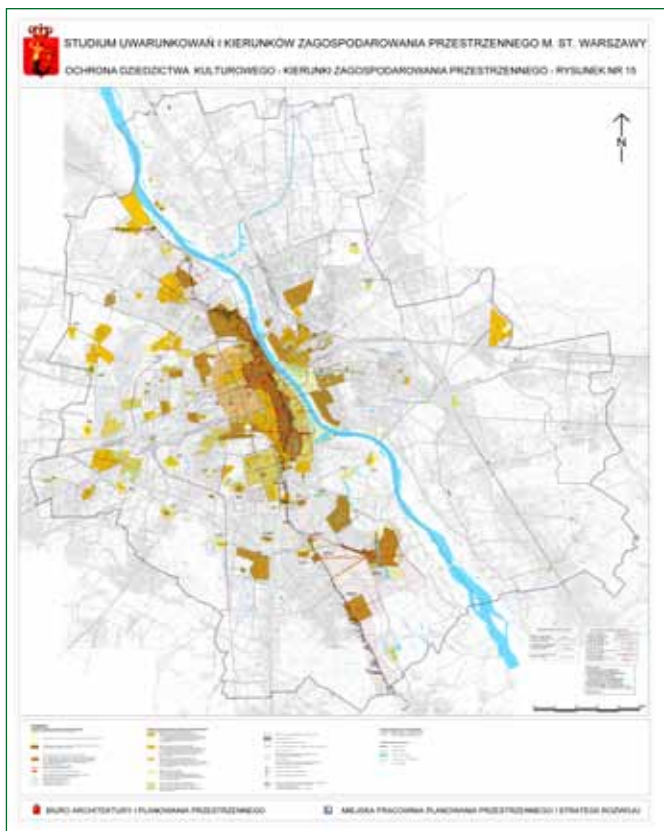
wacje zabytków finansowanych i współfinansowanych przez m. st. Warszawa w latach 2002-2006. Przyznano dotację na prace konserwatorskie na łączną kwotę 4,8 mln zł (zrealizowano 59 wniosków dotacyjnych), w tym remont z odtworzeniem kolorystyki elewacji kamienicy przy ul. Filtrowej 68, wnętrze drewnianego kościoła św. Antoniego Padewskiego w Wesołej, który uległ pożarowi (pod boazerią odkryto wówczas interesujące, wcześniejsze malowidła), nagrobki na cmentarzu karaimskim oraz uszkodzone, w skutek katastrofalnej letniej nawałnicy, nagrobki na Powązkach.

Późną jesienią 2006 r. miały miejsce wybory samorządowe, które wygrała Hanna Gronkiewicz-Waltz. Po pierwszym okresie niepewności, co zawsze wiąże się ze zmianą Prezydenta i korektą struktury miasta, sytuacja Biura została ustabilizowana i można było realizować zadania wynikające z przekazanych kompetencji i wcześniejszych planów. Wówczas rozpoczęto prace nad przygotowaniem Planu Zarządzania, który ostatecznie został ukończony w 2011 r. Podjęto również prace nad przygotowaniem planu ochrony Wilanowskiego Parku Kulturowego (Rada m. st. Warszawy przyjęła w 2006 r. uchwałę o zamiarze utworzenia Wilanowskiego Parku Kulturowego). Rozpoczęto również prace dotyczące projektu utworzenia parku kulturowego XIX-wiecznej Twierdzy Warszawa, które trwają do dzisiaj.

W kwietniu 2007 r. złożono wniosek do MKiDN o dofinansowanie ze środków EOGiNMF, projektu piwnic staromiejskich, który w 2008 r. otrzymał potwierdzenie finansowania w 50%, a w grudniu nastąpiło podpisanie umowy. Projekt ruszył wiosną 2009 r. i obecnie jest na ukończeniu. W 2007 r. rozpoczęto znakowanie granic wpisu na Listę Światowego Dziedzictwa, które zostało ukończone przez ZTP w 2010 r. Została opracowana i wydana gra planszowa o dziedzictwie „Zakočaj się w War-

Przykłady prac konserwatorskich: Syrenka na Wybrzeżu Kościuszkowskim; malowidła w kościele w Starej Miłosnej; figura św. Jana Nepomucena przy ul. Senatorskiej.

szawie”, która rozeszła się błyskawicznie i obecnie przygotowywany jest jej dodruk. Rozpoczęto prace nad przygotowaniem Programu Opieki nad Zabytkami dla m. st. Warszawy, który ostatecznie został przyjęty przez Radę m. st. Warszawy w lipcu 2010 r. Rozpoczęto również projekt dotyczący kolorystyki fasad Traktu Królewskiego, który wciąż trwa, a swoją kulminację miał w 2010 r., gdy odbyła się międzynarodowa konferencja „Kolorystyka zabytkowych elewacji od średniowiecza do współczesności – Historia i konserwacja” Konferencja uhonorowała 30-lecie wpisu Starego Miasta na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO. Publikacja wydana z tej okazji cieszy się dużym zainteresowaniem i konieczne było jej dodrukowanie.

Wykonano prace konserwatorskie kapliczki przy ul. Puławskiej 266, figury św. Barbary na Solcu. Przyznano dotację na prace konserwatorskie na łączną kwotę 6,8 mln zł (zrealizowano 71 wniosków dotacyjnych), w tym na elewację kamienicy przy ul. Chłodnej, dawną mykwę żydowską przy ul. Kłopotowskiego, katakumby na cmentarzu powązkowskim, obraz Matki Boskiej Łaskawej, patronki Warszawy, w kościele oo. Jezuitów przy ul. Świętojańskiej.

Początek 2008 r. to przejęcie kolejnych kompetencji, tym razem dotyczących ochrony zabytków archeologicznych oraz kontroli zachowania zabytków. Zostały przygotowane propozycje zmian ustawowych umożliwiających ochronę zabytków nie wpisanych do rejestru zabytków. Rozpoczęto szereg projektów,

które albo wciąż trwają albo zostały ukończone w latach następnych. Zorganizowano warsztaty projektowe dla młodych architektów, których celem było wykonanie koncepcji architektonicznej adaptacji i rozbudowy zabytkowej groty w Parku na Książęcem, zwanej Elizeum. W związku z 55 rocznicą powstania w Getcie zrealizowano wspólnie z Zarządem Mienia m. st. Warszawy projekt oznakowania jego granic. Umieszczono ponad 20 tablic na ścianach lub specjalnych postumentach oraz wstawiono w nawierzchnie linie dokumentujące przebieg muru. Kłopotliwą sytuację odlewu „śpiącego Lwa”, do którego roszczenia zgłosiło miasto Bytom udało się rozwiązać w przyjaźni i współpracy z udziałem środków finansowych sponsora. Konieczne było zabezpieczenie syrenki staromiejskiej oraz rzeźby św. Anny z Wilanowa przed wandalami. Obie oryginalne rzeźby trafiły do Muzeum Historycznego, a na postumentach zastąpiły je kopie. Wykonano również między innymi prace konserwatorskie kapliczki przy ul. Żąbkowskiej, kapliczki przy ul. Wólczyńskiej ifragmentu oryginalnego trzonu kolumny Zygmunta na pl. Zamkowym. Przyznano dotację na prace konserwatorskie na łączną kwotę 26,8 mln zł (zrealizowano 109 wniosków dotacyjnych), w tym na elewację plebanii św. Aleksandra przy ul. Książęcej z nawiązaniem do oryginalnej kolorystyki, na pałac Aleksandra Rembieleńskiego przy al. Ujazdowskich 6A, na synagogę Nożyków, na elewację kamienicy przy al. Jerozolimskich 85 oraz pokrycia dachowe na Starym i Nowym Mieście, na elewację kościoła NMP przy Al. Solidarności, nagrobki w kościele św. Jacka przy ul. Freta i epitafia w podziemiach kościoła Świętego Krzyża oraz organy w drewnianym kościele cmentarnym na Bródnie. W 2009 została podjęta interwencja w celu zabezpieczenia kolekcji sztuki prymitywnej, zwanej Kolekcją Zimmerera i przekazanie jej w depozyt do Muzeum Etnograficznego. W tym samym roku miasto otrzymało prestiżową nagrodę Organizacji

Elektrownia tramwajowa po adaptacji na Muzeum Powstania Warszawskiego. Fot. BSKZ.

Fasada kościoła ss. Wizytek przy Krakowskim Przedmieściu po przeprowadzeniu prac konserwatorskich. Fot. BSKZ.

Wydarzenie artystyczne „Literey ciszy”. Fot. BSKZ.

Jedna z tablic znakujących granice Getta. Fot. BSKZ.

Miast Światowego Dziedzictwa (OWHC) imienia Jeana Paula L'Allier za iluminację murów staromiejskich.

W tym samym roku został uruchomiony projekt dotyczący uznania za pomnik historii Stacji Filtrów Wodociągów Warszawskich zaprojektowanych przez W. Lindleya (4 stycznia 2012 r. nominacja została podpisana przez pana Bronisława Komorowskiego Prezydenta RP). Przy Biurze utworzono Komisję Dialogu Społecznego ds. Ochrony Dziedzictwa Kulturowego, która spotyka się cyklicznie. Od 2009 r. szczególną troską zostały otoczone zabytkowe cmentarze. Wspólnie z jednym ze Stowarzyszeń podjęto inicjatywę zorganizowania kursu szkoleniowego kandydatów na społecznych opiekunów zabytków. Kurs ukończyło 49 osób. Rozpoczęto systematyczną dokumentację nagrobków na Starych Powązkach, aktywizując do pracy osoby niepełnosprawne. W ramach obchodów Odkrywania Europejskich Cmentarzy organizowanych corocznie pod patronatem ACSE, aktorzy deklamowali poezję poetów pochowanych na Powązkach. Wykonano prace konserwatorskie pomnika Sowińskiego na Reducie Wolskiej. Przyznano dotację na prace konserwatorskie na łączną kwotę 9,8 mln zł (zrealizowano 37 wniosków dotacyjnych), w tym na fasadę kościoła sióstr wizytek przy Krakowskim Przedmieściu, na elewację trzech kamienic przy ul. Tamka (w sąsiedztwie muzeum chopinowskiego), na prospekt organowy w katedrze polowej przy ul. Długiej.

Zaproponowana w 2008 r. propozycja zmian ustawowych umożliwiających ochronę zabytków nie wpisanych do rejestru zabytków, została prowadzona dopiero w 2010 roku i spowodowała konieczność opracowania w trybie pilnym wykazu obiektów chronionych. Wprowadzenie w życie tych zmian skutkowało znacznym wzrostem ilości rozpatrywanych w Biurze spraw. W 2010 r. rozstrzygnięto ok. 6300 spraw (46 tys. pism wpłynęło do Biura) i zatrudnienie wzrosło do 41 osób.

Kontynuowano prace związane z zabytkowymi cmentarzami i przeprowadzono konkurs na współczesny pomnik nagrobny na zabytkowych nekropoliach Warszawy. Celem konkursu było stworzenie właściwych, zgodnych z charakterem zabytkowych cmentarzy form, które mogłyby stać się wzorem do naśladowania. W ramach kolejnych obchodów odkrywania Europejskich cmentarzy zorganizowano wydarzenie artystyczne „Literary Silence” (instalacja artystyczna wówczas stworzona była pokazywana w 2011 r. w Ostrołęce i Sofii). W 2010 r. podpisano porozumienie z miastem Berlinem i ICOMOS-em polskim oraz niemieckim, w ramach którego jest realizowany czteroletni program dotyczący dokumentacji i konserwacji architektury z lat po II wojnie światowej. Rozpoczęto również realizację

projektu, który trwał do połowy roku 2011 pt. „Przełamywanie barier. Wymiana wiedzy i doświadczeń ekspertów z dziedziny ochrony dziedzictwa kulturowego w zakresie adaptacji obiektów zabytkowych dla potrzeb osób niepełnosprawnych”. Był on

Piwnice Stołecznego Centrum Edukacji Kulturalnej przy ul. Jezuickiej. Fot. BSKZ

Iluminacja murów staromiejskich. Fot. BSKZ

Odsłonięte fundamenty Pałacu Saskiego na Placu Piłsudskiego. Fot. W. Stępień, BSKZ.

współfinansowany ze środków Funduszu Wymiany Kulturalnej w ramach mechanizmu Finansowego EOG oraz Norweskiego Mechanizmu Finansowego. Projekt powstał z potrzeby zwrócenia uwagi ekspertów krajowych i zagranicznych, działających w dziedzinie ochrony zabytków na problem poprawy dostępu do obiektów zabytkowych dla osób o ograniczonej sprawności poruszania się. Przyznano dotację na prace konserwatorskie na łączną kwotę 10,5 mln zł (zrealizowano 58 wniosków dotacyjnych), w tym na most mauretański w zespole parkowo-pałacowym w Natolinie, na elewację kamienicy Jana Łaskiego przy ul. Bagatela 10 i kościoła św. Antoniego Padewskiego przy ul. Senatorskiej, na dachy na kamienicach staromiejskich, na mury oporowe prezbiterium kościoła św. Anny, napisy martyrologiczne w piwnicach domu przy ul. Świerszcza 2 we Włochach, na archiwum ss. Wizytek.

W 2011 r. zorganizowano wystawę kolekcji dokumentów ze zbioru siostr Wizytek. Tworzą go zabytkowe, XVII, XVIII i XIX-wieczne mapy, plany i rysunki, gromadzone przez trzy wieki w klasztorze. Dzięki wsparciu finansowemu miasta oraz współpracy z Biblioteką Narodową, po przeprowadzonej kompleksowej konserwacji i digitalizacji, dokumenty zostały zaprezentowane w Pałacu Rzeczypospolitej w ramach wystawy „Przebudzenie”. Prezentowanej ekspozycji towarzyszyła publikacja. Opracowano dokumentację cmentarzy powązkowskich, która stała się podstawą do złożenia przez zarządzających wniosku o uznanie cmentarzy za Pomnik Historii. W ramach programu realizowanego z Berlinem zostały zorganizowane dwa międzynarodowe seminaria w Warszawie i Berlinie oraz wystawa (przy współpracy z Domem Spotkań z Historią), prezentująca dwa założenia przestrzenne z lat 50-tych XX w. w Berlinie – KMA i Warszawie –MDM. Była ona prezentowana w obu miastach i towarzyszył jej album. Przyznano dotację na prace konserwatorskie na łączną kwotę 5,1 mln zł (zrealizowano 47 wniosków dotacyjnych), w tym na wzmocnienie ścian zewnętrznych kościoła św. Elżbiety w Powsinie, na remont mostu mauretańskiego z Zespołu Pałacowo-Parkowym w Natolinie, na dach kamienicy przy ul. Piwnej 35/37, na elewację przy ul. Nowy Świat 55/57/59, na konserwację i restaurację płaskorzeźby Plon znajdującej się na elewacji budynku przy ul. Zwycięzców 11, na elewację kamienicy przy ul. Chłodnej 27, na remont dachu przy ul. Bagatela 15. Można byłoby jeszcze długo pisać o różnych działaniach Biura: wydawnictwach, dyskusjach, wystawach, które poszerzają wiedzę mieszkańców o zabytkach, takie jak: „Sztuka Konserwacji”, „Krajobraz Warszawski”, „Atlas ulic i placów”, „Spotkania z zabytk-

kami”, dokumentacjach, opracowaniach, pracach badawczych i konserwatorskich, które także poszerzają wiedzę profesjonalistów. Wiele z nich nie było by możliwe bez dobrej współpracy z wszystkimi biurami miasta, Radą Miasta, dzielnicami, jednostkami miejskimi, instytucjami wojewody, marszałka województwa i ministerstwa kultury i dziedzictwa narodowego. W niniejszym materiale zostały opisane wybrane, najważniejsze projekty i wydarzenia zrealizowane przez Biuro Stołecznego Konserwatora Zabytków.

Krótkie podsumowanie – czego nie udało się zrobić, co udało się zrobić i jaka jest przyszłość działań Biura Stołecznego Konserwatora Zabytków:

Czego nie udało się zrobić:

- Zastopować agresywnych właścicieli zabytków, którzy wszelkimi metodami, często wbrew prawu, burzą zabytki (Parowozownia – w trakcie procedury wpisu, Fabryka Kamlera – w trakcie procedury wpisu; willa na Puławskiej, willa na Bielanych, dworek na Białołęce – ochrona wynikająca z mpzp (miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego), zgoda GKZ; 29 Listopada – w trakcie wpisu. Tylko ten ostatni w nowym stanie prawnym i toczy się postępowanie „za zniszczenie zabytku”);
- Opracować mpzp dla wszystkich obszarów objętych ochroną, a szczególnie dla Traktu Królewskiego;
- Zapewnić finansowanie dla projektu „Elizeum”, projekt gotowy, szukamy rozwiązań w PPP;
- Uporządkować reklamy i zlikwidować reklamy wielkoformatowe w przestrzeniach zabytkowych i skutecznie walczyć z pojawiającymi się graffiti – trudność w zapobieganiu i reagowaniu w trakcie, reagowanie po fakcie jest trudniejsze i długotrwałe.

Co się udało:

- Rozpoznać zasób materialny zabytków i opracować dokumenty strategiczne, opracować dokumentacje wielu zabytków nieruchomych i ruchomych – podstawy do wpisów (studium, program opieki, plan zarządzania, mpzp, plany ochrony, ewidencja konserwatorska);
- Zadokumentowano ok. 10 tys. obiektów w formie kart adresowych, opracowano: ok. 600 kart ewidencyjnych zabytków nieruchomych, większość do wpisów do rejestru (niestety niektóre nie doszły do skutku, jak Parowozownia, Fabryka

Kamlera, willa przy Puławskiej, willa na Bielanych), część dokumentująca obiekty już nieistniejące (np. Super-Sam, Stadion Dziesięciolecia); ok. 1700 kart ewidencyjnych zabytków ruchomych (część to cenne zabytki będące wyposażeniem kościołów) oraz uruchomić projekt dokumentacji Powązek; opracować 47 wytycznych konserwatorskich do mpzp dla obszarów ochrony konserwatorskiej (140 wyznaczonych w studium), 6 opracowań urbanistycznych do wpisów i 2 opracowania do wniosku o uznanie za pomnik historii, raport okresowy dla UNESCO;

- Wywalczyć przywrócenie ochrony zabytkom nie wpisanym do rejestru zabytków (ustawa 2003 roku zniósła tę formę ochrony, byliśmy autorem wprowadzenia ponownie tych zasad ochrony, które nowelizacją ustawy w 2010 r. powróciły);
- Przywrócić wielu zabytkom blask, stworzyć fundusz dotacyjny i korzystanie z funduszy zewnętrznych (dotacje i prace konserwatorskie wykonane z budżetu BSKZ to ok. 90 mln, co uruchomiło ok. 45 mln środków zewnętrznych, co razem daje 135 mln);
- Stworzyć system promujący zabytki Warszawy wśród mieszkańców i ekspertów krajowych oraz międzynarodowych;
- Miasto w ciągu 10 lat na ochronę i opiekę zabytków poprzez BSKZ wydatkowało 150 milionów złotych, w tym na działalność bieżącą przeznaczono tylko 15 mln (w tym dotacja wojewody to ok. 800 tys. złotych przeznaczanych głównie na dokumentację konserwatorską). Zrealizowano 447 wniosków dotacyjnych.

Co jest przed nami:

- Utworzyć system parków kulturowych – Wilanowskiego i XIX-wiecznej Twierdzy Warszawa;
- Wdrożyć zarządzanie miejscem Światowego Dziedzictwa i pomnikami historii;
- Rozpocząć i zakończyć prace przy takich newralgicznych zabytkach, jak Hala na Koszykach, kamienice na Foksal, pałacyk Konopackiego;
- Wprowadzić system rewitalizacji Pragi (warunek uregulowanie stanów własnościowych);
- Systematycznie zwiększać fundusz wspierający konserwację zabytków.

Urszula Zielińska-Meissner

WARSZAWA W ŚWIECIE, ŚWIAT W WARSZAWIE

Biuro Stołecznego Konserwatora Zabytków, rozumiejąc jak istotne są relacje z innymi organizacjami zajmującymi się ochroną i popularyzacją dziedzictwa, od pierwszych tygodni swej działalności rozpoczęło nawiązywać kontakty z międzynarodowymi organizacjami działającymi na poziomie samorządowym. Już wiosną 2002 r. miało miejsce spotkanie z Panem Denis Ricard, Sekretarzem Generalnym Organizacji Miast Światowego Dziedzictwa, a wkrótce później z konserwatorem Kijowa, który przyjechał do Warszawy w związku z odsłonięciem w Warszawie tablicy Tarasa Szewczenki. W rok później przedstawiciele BSKZ odwiedzili Kijów. Nawiązano także bliskie relacje z Wilnem w ramach programu City2City (prowadzonego w ramach Organizacji Miast Światowego Dziedzictwa), w kilka lat później z miastem Bergen w Norwegii, a w ostatnich latach z Berlinem. Kontakty BSKZ odbywały się na bardzo wielu płaszczyznach, poczynając od roboczych spotkań i warsztatów, a skończywszy na międzynarodowych kongresach. Warszawa wiele razy była gospodarzem międzynarodowych spotkań i wiele razy była zapraszana do miast na całym świecie.

Warszawa poprzez Biuro Stołecznego Konserwatora Zabytków jest członkiem i współpracuje z następującymi organizacjami:

- **OWHC** – Organizacja Miast Światowego Dziedzictwa (Quebek);
- **ASCE** – Stowarzyszenie Znaczących Cmentarzy Europy (Madryt);
- **Fondazione Romualdo Del Bianco** (Florencja);
- **EURO Cities** – sieć największych miast Europy (Bruksela);
- **Heritage Europe** – Europejskie Stowarzyszenie Historycznych Miast i Regionów (Norwich);
- **Liga Polskich Miast i Miejsc UNESCO** (Toruń).

OWHC – przedstawiciele BSKZ wzięli udział w Międzynarodowych Kongresach OWHC kolejno: w Rodos (2003), Cusco (2005), Kazaniu (2007), Quito (2009) i w Sincrze (2011), jak również w seminariach organizowanych przez sekretariaty regionalne OWHC. Były to spotkania m. in. w Bambergu, Bańskiej Szczawnicy, Budapeszcie, Istambule. Warszawa dwukrotnie (w 2005 i 2010 r.) gościła **Radę Dyrektorów OWHC**.

Cyklicznym wydarzeniem w ramach uczestnictwa Warszawy w OWHC jest co roku organizowany we wrześniu we wszystkich miastach członkowskich na świecie **Dzień Solidarności**

Miast Światowego Dziedzictwa. Adresatem tych działań są mieszkańcy Warszawy. W 2002 r. było to zwiedzanie murów staromiejskich, w 2003 r. pokaz technik konserwatorskich, rok później malowanie na tarasie parku w Wilanowie kilkunastometrowej panoramy Warszawy nazwanej przez jej autorów „Apo-teozą Warszawy”. W latach kolejnych BSKZ wydawał okolicznościowe broszury, przygotowane przez pracowników, dotyczące miejsca wpisanego na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO, w 2006 r. rozpisano konkurs na grę planszową o zabytkach Warszawy. Informacja o obchodach była zawsze zamieszczana na stronach internetowych OWHC.

ASCE jest siecią zrzeszającą publiczne i prywatne organizacje sprawujące opiekę nad cmentarzami pojmowanymi jako wartość historyczna i artystyczna. Warszawa jest członkiem od 2007

Spotkanie Rady Dyrektorów OWHC, Warszawa 2010 r.

E. Nekanda Trepka i K. Kiss, IX światowy Kongres OWHC, Quito 2009 r.

Dr Kadir Topbaş, mer Stambułu i U. Zielińska z BSKZ, regionalna konferencja OWHC, Stambuł, listopad 2011 r.

r. Warszawa rok rocznie czynnie włącza się w obchody tygodnia troski nad zabytkowymi cmentarzami – *Week for discovering European cemeteries*. W 2008 r. brała udział w międzynarodowej konferencji w Liverpool, poświęconej udziałowi wolontariatu w opiece nad cmentarzami.

Fondazione Romualdo Del Bianco – jest organizacją zajmującą się propagowaniem światowego dziedzictwa i zaangażowaniem w życie społeczne i kulturalne zwłaszcza młodych ludzi działającą we Florencji, organizującą seminaria, szkolenia i konferencje.

W listopadzie 2003 r. pracownik BSKZ uczestniczył w szkoleniu dotyczącym pozyskiwania funduszy ze środków Unii Europejskiej zorganizowanym przez Fondazione Romualdo Del Bianco we Florencji, a w 2007 r. grupa trzech pracowników z Biura Stołecznego Konserwatora Zabytków wzięła udział w konferencji poświęconej rozwojowi miast historycznych.

Heritage Europe W 2008 r. pracownicy BSKZ uczestniczyli w szeregu konferencji: m.in. w czerwcu w Turcji (Konya – *Living Cultural Heritage in Historical Cities*) - organizowanej przez Miasto Konya i przez Heritage Europe, której Warszawa jest członkiem

EURO Cities W listopadzie 2011 r. pracownicy BSKZ wzięli udział w konferencji Euro Cities w Genui *Planning for People* poświęconej m.in. dostępności miast i przestrzeni publicznych.

Konferencje BSKZ w Warszawie

Dwukrotnie BSKZ zorganizowało naukowe międzynarodowe konferencje (w 2005 r. – *Rekonstrukcja. Zachowanie pamięci przestrzeni. Zniszczenie, odbudowa, odrodzenie* i w 2010 r. –

Kolorystyka zabytkowych elewacji od średniowiecza do współczesności) w związku z rocznicami (25-tej i 30-tej) wpisu Starego Miasta na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO. Materiały z obu konferencji zostały opublikowane w polskiej i angielskiej wersji językowej.

Współpraca z Bergen i Berlinem

Związku z nawiązaną współpracą BSKZ z Urzędem Konserwatora miasta Bergen, Norwegia (2007 r.) i wdrożeniu projektu dotyczącego rewitalizacji piwnic Starego Miasta, w lutym 2007 r. zorganizowano seminarium dotyczące niniejszego projektu – *Interpretacja zabytku, wartości niematerialne*, głównie z udziałem gości z Norwegii, a we wrześniu warsztaty. Projekt *Renowacja i adaptacja na cele kulturalne piwnic staromiejskich w Warszawie* trwający kilka lat był w znacznej mierze współfinansowany z funduszy norweskich.

W 2010 r. najpierw w Warszawie we wrześniu – jako wstępne, a potem w listopadzie Lipsku wiążące zostało podpisane porozumienie między Warszawą a Berlinem (reprezentowanymi przez E. Nekandę-Trepkę, Stołecznego Konserwatora Zabytków i J. Haspela, Konserwatora Berlina) i pomiędzy prof. B. Szmyginem i prof. M. Petzetem przewodniczącymi Komitetów Narodowych ICOMOS Polski i Niemiec, dotyczące współpracy na polu ochrony dziedzictwa obu miast. Współpraca dotyczy wspólnego realizowania projektu: *Miasto i tożsamość. Modernizm, antymodernizm w powojennym dziedzictwie. Architektoniczne dziedzictwo realizmu socrealistycznego w Warszawie i Berlinie (Stadt und Identität Nachkriegsdenkmale der Modern und der Gegenmoderne. Das architektonische Erbe des Sozialistischen Realismus in Warschau und Berlin)*. W ramach projektu zorganizowana została w 2011 r. wystawa (najpierw w Berlinie, później Warszawie) na temat MDM w Warszawie i Alei Karola

E. Nekanda Trepka i J. Haspel podpisują porozumienie między Berlinem a Warszawą, wrzesień 2010 r.

Marksa w Berlinie. Dwa seminaria (najpierw w czerwcu 2011 r. w Krakowie i w Warszawie, następnie we wrześniu 2011 r. w Berlinie) na temat spuścizny socrealistycznej architektury. Na rok 2012 planowane są warsztaty i konferencja.

Udział w innych konferencjach, seminariach i warsztatach poza Warszawą

Udział w międzynarodowym seminarium dotyczącym kontynuacji przestrzennej w historycznym mieście w Wilnie (czerwiec 2003 r.). Uczestnictwo w konferencji na temat odbudowy Warszawy zorganizowanej na Uniwersytecie w Cordobie (2004 r.), w 2008 r. w Hagenow (Niemcy) – poświęconej architekturze ryglowej (ANTIKON), w listopadzie we Florencji – na temat zrównoważonego rozwoju w miastach historycznych. W maju 2009 r. Dyrektor Biura uczestniczyła w międzynarodowej konferencji poświęconej dachom w kontekście zachowania historycznego krajobrazu miasta (*Roof Landscape of Part of the Urban Scene in Relation to the Risk of Disappearance of Historic Cities Identity, Landscape of City Roofs – City Panoramic Profile*

Malowanie panoramy *Apoteoza Warszawy*, wrzesień 2004 r.

Tablica upamiętniająca otrzymanie przez Warszawę nagrody im. Jean Paul L'Allier OWHC w 2010 r.

Otwarcie konferencji o kolorystyce fasad organizowanej przez BSKZ, Warszawa 2010 r.

– *High Buildings*, oraz w seminarium w Berlinie – *The European City and its Heritage, Expert Talk*. W roku 2011 – na konferencji *Cmentarze żydowskie w Europie* – w Berlinie w kwietniu (wygłosiła referat), podobnie na międzynarodowym forum *V Lokalne forum rozwoju gospodarczego* – Tbilisi, w maju 2011 r. przedstawiciel BSKZ wziął udział w stażu konserwatorskim na zaproszenie Bayerisches Staatsministerium für Wissenschaft, Forschung und Kunst, w Monachium.

Targi konserwatorskie

Pracownicy BSKZ z wielką uwagą śledzili wszelkie nowości konserwatorskie dostępne na targach konserwatorskich w kraju (głównie Toruniu, co roku od 2002) i za granicą w Lipsku (co roku od 2004) i w Hertogenbosch (w Holandii) w 2003 r., a także w Ferrarze (*Salone di restauro di Ferrara*, 2008) i w Maladze 2011 r. – *Design for all, International Forum of Universal Design*.

Liga Polskich Miast i Miejsc UNESCO

Udział w Walnym Zebraniu Stowarzyszenia Ligii Polskich Miast i Miejsc UNESCO w Jaworze 26 lutego 2011 r., a następnie w uroczystościach w związku z 10. rocznicą wpisu kościołów Pokoju w Jaworze (we wrześniu) na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO i w Świdnicy (w grudniu).

Zamość, Walne Zebranie Ligii Polskich Miast i Miejsc UNESCO.

Małgorzata Gmiter, Andrzej Wolański

UPRAWNIENIA SAMORZĄDOWEGO KONSERWATORA

Przekazywanie uprawnień państwa samorządowi jest w pełni zasadne i przynosi efekty szczególnie w sytuacji, gdy dotyczy to samorządu miasta, którego dziedzictwo kulturowe jest znaczne i istotne nie tylko dla jego mieszkańców. Problemy ochrony zabytków województwa mazowieckiego i miasta Warszawy są zgoła innej kategorii (nie idzie tu o wartości, które są nieporównywalne i mają inne symboliczne znaczenie). Nie mniej istnienie urzędu konserwatorskiego miasta nie zwalnia od ustawowych obowiązków ochrony dziedzictwa państwa. Przekazywanie uprawnień wiąże się więc po pierwsze z oceną czy samorząd docenia wagę problematyki i powierza obowiązki z tego zakresu jednostce kompetentnej i dobrze zorganizowanej oraz po drugie, czy przekazuje (może przekazywać) środki finansowe) w odpowied-

niej skali. Nic dziwnego, że gdy przed 10 laty powstał urząd stołecznego konserwatora zyskał wprawdzie „nieśmiało” obowiązki i uprawnienia, ale wyniki jego pracy i stopniowo wzmacniająca się struktura organizacyjna powodowały kolejne zmiany i kolejne uprawnienia. Były to zmiany korzystne dla zabytków i dlatego proces ten wart jest prezentacji. (Redakcja)

PODSTAWA PRAWNA POROZUMIENIA

Art. 96, pkt. 2

ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, 2003

Wojewoda, na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, może powierzyć, drodze porozumienia, prowadzenie niektórych spraw z zakresu swojej właściwości, w tym wydawanie decyzji administracyjnych, gminom i powiatom, a także związkom gmin i powiatów, położonym na terenie województwa.

Porozumienia pomiędzy Wojewodą Mazowieckim a Prezydentem Miasta Stołecznego Warszawy, czyli jak zmieniały się kompetencje Stołecznego Konserwatora Zabytków w latach 2001-2011

10 lat temu, 3 lipca 2001 r. na mocy porozumienia pomiędzy Wojewodą Mazowieckim, a Prezydentem miasta stołecznego Warszawy, powołano w Warszawie **Biuro Stołecznego Konserwatora Zabytków**.

Do właściwości rzeczowej służb ochrony zabytków w Warszawie należą w szczególności:

- rejestr zabytków i uzgadnianie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego,
- archeologia, kontrole zabytków, zabytki nieruchome, zabytki ruchome,
- zieleni - prace konserwatorskie, zieleni - wycinka drzew
- uzgadnianie dla obiektów w mpzp; od 2010 r. dla obiektów ewidencji.

Obecnie Biuro Stołecznego Konserwatora Zabytków realizuje wszystkie kompetencje wojewódzkiego konserwatora zabytków z wyjątkiem:

- wydawania decyzji o wpisie do rejestru zabytków,
- prowadzenia wojewódzkiej ewidencji zabytków,
- uzgadniania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (mpzp).

Warszawskie Krakowskie Przedmieście zimą 2007 r. Fot. K. Piotrowska.

Kolejne fazy rozszerzania kompetencji Biura Stołecznego Konserwatora Zabytków

Porozumienie z 3 lipca 2001 r. oraz aneks nr 1 z 15 listopada 2002 r. (wszedł w życie 1 stycznia 2003 r.)

- Powołanie Stołecznego Konserwatora Zabytków,
- Uzgadnianie decyzji o ustaleniu warunków zabudowy lub inwestycji celu publicznego dla obszarów ochrony konser-

watorskiej wyznaczonej w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego,

- Wydawanie opinii dla zabytków objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego,
- Ochrona pomników, obiektów małej architektury i cmentarzy chronionych zapisami mpzp,
- Ochrona zieleni – wydawanie pozwoleń na usunięcie drzew i krzewów na terenach wpisanych do rejestru zabytków.

Aneks nr 3 z dnia 8 września 2003 r. do porozumienia z 3 lipca 2001 r. i nowe porozumienie z dnia 10 grudnia 2003 r. oraz zmiany prawne:

- **Nowa ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dn. 23 lipca 2003 r. (weszła w życie 17 listopada 2003 r.)**
- **Nowa ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dn. 27 marca 2003 r. (weszła w życie 11 lipca 2003 r.)**

Nowe kompetencje:

- Uzgadnianie nakazów rozbiórki obiektów objętych ochroną w mpzp na podstawie art. 67 ust. 3 Prawa budowlanego,
- Ochrona cmentarzy wpisanych do rejestru zabytków,
- Ochrona zieleni - prace konserwatorskie,
- Ochrona zabytków ruchomych,
- Zabytki ruchome,
- zieleń, prace konserwatorskie,
- zieleń, wycinka drzew,
- uzgadnianie dla obiektów w mpzp, od 2010 r. w ewidencji.

Porozumienie z 1 czerwca 2005 r.

Nowe kompetencje:

- Ochrona zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków z wyłączeniem: Dzielnicy Śródmieście, Dzielnicy Praga Północ, Obszaru Pomnika Historii, obiektów będących siedzibami instytucji i urzędów centralnych.

Aneks nr 1 z 1 czerwca 2006 r. do porozumienia z 1 czerwca 2005 r.

Nowe kompetencje:

- Ochrona zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków na terenie Dzielnicy Śródmieście, Dzielnicy Praga Północ, obszaru Pomnika Historii oraz obiektów będących siedzibami instytucji i urzędów centralnych,

- Kontrole zabytków.

Aneks nr 3 z 31 grudnia 2007 r. do porozumienia z 1 czerwca 2005 r.

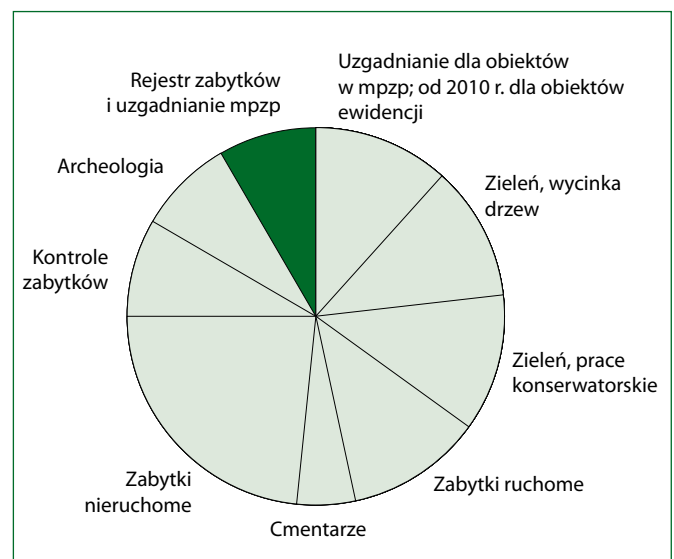
Nowe kompetencje:

- Ochrona zabytków archeologicznych.

Aneks nr 6 z 15 lipca 2010 r. do porozumienia z 1 czerwca 2005 r. oraz zmiany wynikające z nowelizacji ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dn. 18 marca 2010 r.

Nowe kompetencje:

- Ochrona zabytków w gminnej ewidencji zabytków – uzgadnianie decyzji na podstawie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym i uzgadnianie pozwoleń na budowę i rozbiórkę,
- Opiniowanie decyzji dotyczących inwestycji drogowych, kolejowych i lotnisk,
- Opiniowanie wniosków dotyczących Euro 2012,
- Egzekucja administracyjna,
- Rejestr zabytków i uzgadnianie mpzp,
- Archeologia,
- Kontrole zabytków,
- Zabytki nieruchome ze Śródmieścia i Pragi Pn.,
- Zabytki nieruchome pozostałe dzielnice,
- Cmentarze.

Biuro Stołecznego Konserwatora Zabytków realizuje wszystkie kompetencje wojewódzkiego konserwatora zabytków z wyjątkiem wydawania decyzji o wpisie do rejestru zabytków, prowadzenia wojewódzkiej ewidencji zabytków i uzgadniania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

DZIENNIKARZ W OPARACH POPULIZMU

Motto:

I któżby w drukowane nie wierzył gazety
(S. Trembecki, „Pszczółka”)

13 grudnia 2011 r. odbyła się konferencja, na której przedstawiono prace Stołecznego Konserwatora Zabytków od momentu jego powołania przez Prezydenta Warszawy, czyli przed 10-laty. Tak zwany dorobek można oceniać rozmaicie, jak zawsze: były wzloty i upadki. Zamieszczone wyżej w Biuletynie Informacyjnym teksty informują, że finał w postaci „dobrego” adresu, wyposażonego miejsca pracy i sporej kadry zaangażowanych, profesjonalnych pracowników wiąże się przede wszystkim z osiągnięciem przez stołeczny urząd konserwatorski pozycji, z którą wszyscy się liczą. Zabytki zostały zewidencjonowane, nie mało odrestaurowano, wykonano dużą pracę promocyjną i edukacyjną jak choćby oznaczenie Getta czy międzynarodowe konferencje o Starym Mieście jako miejsca na Liście Światowego Dziedzictwa UNESCO.

Nie z wszystkim decyzjami Konserwatora zainteresowani się zgadzali, trudno jednak nie przyznać, że podejmował on decyzje odważne i uargumentowane merytorycznie. Przykładem może być nie tak dawno opisana w Gazecie Wyborczej sprawa „niezgody” na przekształcenia, w imię modernizacji, cennych wnętrz MSZ. O tym pisał Michał Wojtczuk. Ale dzień po wzmiankowanej konferencji, której gościem byli i wojewoda, i wiceprezydent, ukazał się w tejże gazecie artykuł Tomasza Urzykowskiego pt. „Konserwator chce odejść”. Autor pisze o ochronie dziedzictwa Warszawy niemal od 20 lat. W takim czasie wydawałoby się jego znajomość problematyki zabytkowej powinna być ugruntowana. Zapowiedź odejścia obecnej Konserwator skłoniła go do podsumowania jej dorobku. I cóż czytamy?

W trzyszpaltowym tekście przedstawione zostają opinie głównie... Zespołu Opiekunów Kulturowego Dziedzictwa Warszawy ZOK. W pierwszej szpalcie opinia publiczna zostaje poinformowana, że zanim Pani Konserwator wygrała konkurs na to stanowisko była szefową Komisji Ekspertów Ośrodka Dokumentacji

Zabytków, którego opinie ZOK-owi się nigdy nie podobały. Oczywiście autor nie wspomina, kto te opinie pisał i czy to, że się ZOK-owi nie podobały automatycznie je dyskwalifikowało. Któż bowiem pamięta np. spór o bruk na Żąbkowskiej, który w rezultacie okazał się jednak, wbrew opinii ZOK-u, całkiem nie „z epoki”. Któż pamięta, że swoimi demonstracjami zablokował on wszelkie prace przy domu na ul. Tamka, którego stan techniczny wykluczał jego konserwację. Cóż opuszczony budynek niszczał 5 lat, w końcu jego fasadę odtworzono na stojącym tam wieżowcu Instytutu Chopina, uznanym za jeden z najlepszych projektów nowoczesnej architektury. Któżby pamiętał protesty przy budowie szklanej oficyny przy Pałacu Sobańskich, które natychmiast ucichły, gdy projekt zyskał powszechne uznanie, a nawet nagrodę środowiska architektów. Należałoby zapytać dlaczego dziennikarz „rozlicza” kogoś negatywnie z rezultatów jego „poprzedniej” pracy posługując się przykładami opinii kilku osób, mających wprawdzie świetne mniemanie o swojej nieomyślności, w sprawach wynikających z rozumienia wartości, a więc wymagających ważenia argumentów.

Warto może przypomnieć, że o odbudowie Starego Miasta w Warszawie negatywnie wypowiadał się Paweł Jasienica,

a przeciwnikiem odbudowy Zamku Królewskiego był Zbigniew Mitzner, czołowy publicysta „Kultury” i redaktor naczelny „Szpilek”. Przypomnieć dla stwierdzenia oczywistości, że w sprawach zabytków może dochodzić do sporu i nie ma „nieomyślnej” prawdy komuś przypisanej z jakiegokolwiek tytułu. Tak więc, lista kolejnych „grzechów” Stołecznego Konserwatora zawarta w dalszej części artykułu, nie warta jest nawet polemiki, bo tylko kompletnie głusi na kontekst społeczny i ekonomiczny mogą uznać za grzech sprzeciw wobec rekonstrukcji kamienicy przy ul. Foksal (za-

pominając co za fale oburzenia wywołała – u tegoż dziennikarza- rekonstrukcja fasad kamienicy przy Pl. Zbawiciela) czy zgoda na projekt „ukrytego” piętra Hotelu Europejskiego, który od wielu lat straszy swym stanem osiągniętym dzięki „gospodarce” mieniem bezprawnie zabranym. właścicielowi. Autor tekstu uznał zapewne, że posługiwanie się wyłącznie cytataми

z oświadczenia ZOK, który uznał 10 lat pracy Pani Konserwatora za „szkodliwe i chaotyczne” może być uznane za nie do końca usprawiedliwione, bo wymienia w końcu osiągnięcia zamykając je aż ... w 2 (słownie: dwóch) zdaniach.

Powszechnie wiadomo, że w sprawach dotyczących zabytków spierają się, niekiedy zażarcie, eksperci uznani za najwybitniejszych w swoich dziedzinach (przypomnijmy np. sprawę tzw. rusztu Schillera w d. BUW, gdy konserwator musiał rozstrzygać na podstawie czterech całkowicie sprzecznych opinii wydanych przez profesorów różnych ośrodków). Los Konserwatora od stuleci (tak, tak) przypomina funkcję „chłopca do bicia” na dworze królów angielskich. Jest także oczywiste, że dziennikarz nie musi być „do bólu” obiektywny i może, a nawet powinien mieć własne zdanie, jeśli zna się na materii, o której pisze. Jest jednak zupełnie niezrozumiałe, że po 20 latach zajmowania się problematyką, dziennikarz jest wyłącznie

rzecznikiem grupy osób, które uzurpują sobie znawstwo problematyki na podstawie uznania, że to ja mam rację i kropka, nie zyskując wsparcia żadnej organizacji pozarządowej, a jako jedyne narzędzie „wpływu” uznając napisanie plakatu „precz z iksińskim” i wystawienie go w gronie kilku osób przed jakimkolwiek urzędem. Grono to nie jest jednak aż tak odważne, aby np. poprzeć zasadną decyzję Konserwatora o ochronie Traktu Królewskiego i udać się z odpowiednim plakatem 10. każdego miesiąca przed Pałac Prezydencki.

Przez wiele lat pisarstwo T. Urzykowskiego o zabytkach cechowała młodzieńcza pasja i na karb wieku dojrzewającego można było złożyć liczne gafy i zacierzwienienia. On jednak z uporem godnym lepszej sprawy wybrał wygodną pozycję populisty upowszechniającego cudze głupstwa. Szkoda. (M.H.K.)

Warszawa ciągle odkrywana

Rzeźba barokowa (fragment) odkopana w trakcie prac przy izolacji fundamentów klasztoru oo. Bernardynów przy ul. Czerniakowskiej 2 w Warszawie w sierpniu 2008 r. Rzeźba była wmurowana ok. 1,5 m. pod poziomem terenu w północno-zachodnim narożniku klasztoru. Umieszczenie rzeźby było nieprzypadkowe o czym świadczy jej specjalny sposób mocowania w narożu fundamentów. Jej pochodzenie nie jest pewne, może to być fragment panoplium, które wmurowano w fundamentach świątyni w celach symbolicznych. Obecnie rzeźba znajduje się w konserwacji w pracowni konserwatorskiej Bogusława Korneckiego.

Rzeźba w fundamentach klasztoru oo. Bernardynów przy ul. Czerniakowskiej w Warszawie. Fot. E. Kaźmierowska, BSKZ.

Piwnice przy Rynku Starego Miasta 28-42. Fot. K. Piotrowska

Renowacja i adaptacja staromiejskich piwnic na cele kulturalne rozpoczęła się w 2006 r. W wyniku realizacji projektu powstaje ścieżka turystyczna pod nazwą „Szlak Kulturalnych Piwnic Starego Miasta”. W czasie trwania remontów znaleziono wiele cennych historycznie przedmiotów, natomiast dużym zaskoczeniem było odkrycie drugiego poziomu piwnic oraz dodatkowych, dobrze zachowanych pomieszczeń znajdujących się pod kamienicami przy Rynku Starego Miasta 28-42.

Magdalena Stopa, Jan Brykczyński

Ostańce Kamienice warszawskie i ich mieszkańcy

Tom drugi, WYDAWNICTWO dsh, Warszawa 2011

„Szukam w Warszawie osób, które od lat trzydziestych mieszkają pod tym samym adresem. Trudne zadanie. Wędruję szlakiem nielicznych kamienic i czuję, jakbym chodziła po jakimś innym mieście. Ulice są zazwyczaj wąskie, domy najwyżej sześciopiętrowe, elewacje ozdobne: pilastry, kolumny, balkony. W chłodnych bramach stiuki, kafle, często na podwórku święta figurka. Od frontu schody marmurowe, w oficynach drewniane. Kute poręcze mają ozdobne linie, drzwi są rzeźbione, klamki mosiężne. To Warszawa? Tak, dawna. A właściwie ciągle jeszcze jej niezatarte ślady. Na elewacjach nadal widoczne odpryski po pociskach.”

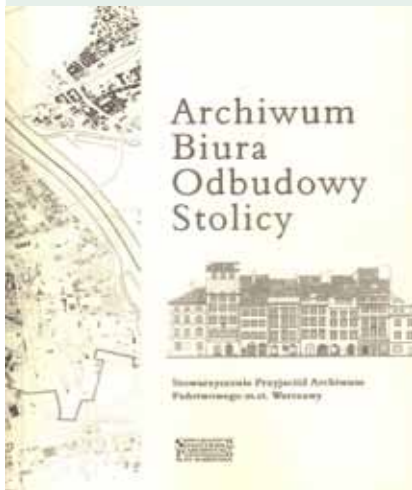
Tak zaczyna kolejne „Ostańce” Magdalena Stopa. Wspaniała książka o dziedzictwie kulturowym Warszawy. Już pierwszy tom zdobył Nagrodę Literacką m.st. Warszawy. Stopa szuka osób, które mieszkają od dzieciństwa, niekiedy od kilku pokoleń w tym domu, w tej kamienicy. Szczególna historia Warszawy sprawia, że rzadko kiedy są to kamienice w dobrym stanie, jeśli w dobrym, to przebudowane lub dalekie od pierwotnego projektu. Dzieje tych domów, mieszkań, wewnątrz autorka przedstawia przez historie ich mieszkańców. Natrafia na rodziny dawnych przemysłowców, dawnych powstańców, dawnych rzemieślników, niekiedy cudem przetrwałych osób, rodziny, których najbliżsi mieszkają w Izraelu. Losy ludzi poranionych i niezlomnych, tych którzy przetrwali i uratowali ślady dziedzictwa. Niekiedy ludzi niezwykłych jak Karol Tchorek, który w trakcie burzenia kamienicy przy ul. Marszałkowskiej pozbiierał piękne kafle, przeniósł je do mieszkania przy ul. Smolnej i ułożył we wspaniałą mozaikę. Dzisiaj, o spuściznę po rzeźbiarzu troszczy się Kathy Bentall, Angielka, synowa. Niemal każdy szkic, każdy adres to materiał na film o Warszawie, jej losach i jej zabytkach.

Ale obok niezwyklej i pięknie skonstruowanej opowieści są także wspaniałe ilustracje, fotografie Jana Brykczyńskiego odkrywające w odrapanych ścianach i niearanżowanych wnętrzach niezwykłą urodę dawności i dawnych umiejętności, których próżno szukać w zglobalizowanym świecie produktu. Są jednak także zdjęcia rodzinne, grupy mieszkańców kamienic przed wojną, rodzice, dziadkowie i pradiadkowie; warszawiacy, którzy przetrwali tylko dzięki fotografii, często jedynej pamiątce, którą pominęły zniszczenia kolejnych wojen, powstań i rozbiórek. Zachwyt, który wzbudza drugi tom Ostańców zawdzięczmy także wysmakowanemu projektowi graficznemu wydawnictwa „dsh”.

Z niecierpliwością czekamy na tom trzeci, przyznając już teraz autorce tytuł „kronikarza życia dawnej Warszawy”. Nagroda Literacka jest tu całkiem na miejscu. Ale nagroda należy się też od środowiska, dla którego przeszłość Warszawy to dziedzictwo nieustającej inspiracji. (M.K.)

Archiwum Biura Odbudowy Warszawy

WYDAWNICTWO Stowarzyszenie Przyjaciół Archiwum Państwowego m.st. Warszawy,
Warszawa 2011

Niezwykle ważna i pożyteczna publikacja, której opracowanie i wydanie wiąże się z umieszczeniem w 2011 r. archiwum Biura Odbudowy Stolicy na liście programu „Pamięć Świata” UNESCO. Wydawnictwo przedstawia zawartość archiwum oraz omawia w kilku artykułach funkcjonowanie BOS i jego części związanej z odbudową historycznej części miasta. Organizację, zadania i pracownię BOS omawia Małgorzata Sikorska. Następnie Maria Sołtys przedstawia odbudowę domów przy Nowym Świecie przed powstaniem BOS-u. Osobny artykuł Aleksandry Zadrożniak i Macieja Aleksiejuka poświęcony został roli i zadaniom Wydziału Inwentaryzacji i Statystyki BOS. Tekstom dotyczącym funkcjonowaniu BOS-u towarzyszą artykuły przedstawiające konkretne przykłady działań i prac przy odbudowie. Marian Dziubiński omawia wykorzystywanie wagonów tramwajowych przy wywozie gruzu, a następnie odbudowę Pałacu Błękitnego. W końcu Ewa Moskwa i Magdalena Pęzińska omawiają prace przy trzech domach o zróżnicowanym charakterze, a to willi Domaniewskiego przy Górnośląskiej, kamienicy (w zasadzie pałacu) Lewina przy Chłodnej i kamienicy Kornelich przy ul. Fabrycznej. Publikacje uzupełniają liczne ilustracje fotografie, plany kwartałów, plany domów, reprodukcje notatek i zapisów pracujących przy odbudowie osób. Wartość wydawnictwa wiąże się przede wszystkim z konkretnymi informacjami o dokumentacji, która się zachowała. Z kolei teksty autorów rozwiewają wiele mitów i weryfikują opinie na temat BOS-u oparte na subiektywnych wrażeniach i informacjach z tzw. drugiej ręki. Rangę wydawnictwa, które, miejmy nadzieję, jest zaledwie początkiem serii poświęconej tej tematyce, gruntuje rola jaką odgrywa odbudowa Starego Miasta w Warszawie w rozwoju doktryny konserwatorskiej w Polsce. (M.K.)

MEMORY OF THE WORLD / PAMIĘĆ ŚWIATA

Program UNESCO „Pamięć Świata” został utworzony w roku 1992. Jego celem jest podejmowanie działań służących zachowaniu, ratowaniu i udostępnianiu dziedzictwa dokumentacyjnego. Międzynarodowa lista, na którą wpisywane są obiekty o światowym znaczeniu historycznym lub cywilizacyjnym, obejmuje 238 dokumentów. 10 z nich reprezentuje polskie dziedzictwo dokumentacyjne. Więcej informacji na stronach internetowych Archiwów Państwowych <http://archiwa.gov.pl/pl/wspolpraca-i-projekty/prowadzone-przez-ndap/pamiec-swiata.html> lub UNESCO <http://www.unesco.org/new/en/communication-and-information/flagship-project-activities/memory-of-the-world/register/access-by-region-and-country/europe-and-north-america/poland/>

SPOTKANIA Z ZABYTKAMI

nr 11-12, listopad-grudzień 2011

Warszawski numer *Spotkań z Zabytkami*, zamykający rocznik 2011, potwierdza rolę i znaczenie czasopisma w krajobrazie ochrony dziedzictwa w naszym kraju. Przygotowany przy współpracy z Biurem Stołecznego Konserwatora Zabytków w głównej części poświęcony został ważnym zabytkom Warszawy. W niej miejsce centralne zajmuje wywiad (po roku od nominacji) z dyrektorem Łazienek Królewskich – Tadeuszem Zielniewiczem. Na temat planów i aktualnych, wcale nie małych osiągnięć, związanych z udostępnianiem ogrodu królewskiego i planowanymi pracami konserwatorskimi, które zlikwidują asfaltowe nawierzchnie (zajmujące aż 4 ha!) oraz otworzą dla publiczności Starą Oranżerię i Teatr Stanisławowski. Plany mają szansę realizacji tym bardziej, że patronat nad Łazienkami objęły wielkie firmy (jak np. PZU), a łaskawym okiem spogląda na nie, co-dziennie mieszkańców Belwederu – Prezydent RP. Wywiad świetnie uzupełnia obszerny szkic Barbary Werner o przemianach ogrodu oraz ich znaczeniu jako miejsca wizyt głów państw (do niedawna koronowanych). Tematy warszawskie to także tekst Stanisława Grzelachowskiego o autentyczności fragmentów Starego Miasta, a także Marka Mrozewicza o planach ocalenia fabryki w Henrykowie w dzielnicy Białołęka, czy tekst Marii Lewickiej o Pradze w najstarszym przewodniku „Gościńcu” z 1643 r., ale także o konserwacji cennych planów z kolekcji klasztoru Wizytek – Aleksandry Kołtąj, artykuł o ratowaniu i konserwacji rysunków zdobiących dawną kawiarnię „Lajkonik” oraz o wpisie BOS-u na listę programu „Pamięć Świata” UNESCO (oba aut. Urszuli Zielińskiej-Meissner). Zeszyt jest jednak także bardzo bogaty w tematy krajowe – m. in. przedstawia otwarcie willi Oksza St. Witkiewicza w Zakopanem, dwory polskie na Litwie Macieja Rydla czy dwór w Krzywoułdzie Wielkiej.

Ozdobą „Spotkań” jest obszerny tekst Tadeusza Matuszczaka o odnalezionym i szczęśliwie zakupionym przez polskiego kolekcjonera obrazie Chełmońskiego „Postój kozaków liniowych”. Obraz zaiste rewelacyjny, niestety nieszczęśliwie reprodukowany na dwóch kolumnach (przez co przełamany pośrodku; zwyczajna linijka pozwala stwierdzić, że zmieściłby się doskonale na jednej szpalcie po linii N-S).

Trzeba w końcu podkreślić (pozytywnie), że wydawca (Hereditas) nie stara się „Spotkań” zmienić w tabloid, a przeprowadzone w 2011 r. zmiany w łamaniu i grafice wyszły im na dobre. Chwaląc prosimy jednak redakcję, aby ujawniała autorów tekstów. Dwa w omawianym numerze (wystawa berlińska i o odzyskanych dziełach sztuki, oba całkiem poważne), pozostają niestety anonimowe. (M.H.K.)

POLSKI KOMITET NARODOWY MIĘDZYNARODOWEJ RADY OCHRONY ZABYTEKÓW

ICOMOS - POLSKAPlac Zamkowy 4, 00 - 277 Warszawa, tel/fax: +48(22)6224159, e-mail: icomos.poland@arch.pw.edu.pl

Warszawa, dnia 25 stycznia 2012 r.

Pan**Bogdan Zdrojewski****Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego**

Szanowny Panie Ministrze,

W lutym 2012 r. ukazał się pierwszy tegoroczny numer miesięcznika „Spotkania z Zabytkami”. W numeracji ciągłej jest to podwójny numer 299 i 300 czasopisma, które jednocześnie rozpoczęło trzydziesty szósty rok swego istnienia. Mając na uwadze ten właśnie fakt oraz zbliżające się obchody Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków (18 kwietnia 2012 r.), w imieniu PKN ICOMOS zwracam się do Pana Ministra z serdeczną prośbą o stosowne do okoliczności uhonorowanie tego niezwykle potrzebnego na naszym rynku wydawniczym miesięcznika.

„Spotkania z Zabytkami” są jedynym obecnie w Polsce popularnonaukowym periodykiem szeroko propagującym ideę ochrony zabytków. Miesięcznik, od dwóch lat ukazujący się co drugi miesiąc w numerach łączonych po dwa, powstał w 1977 r. i do dziś jest wierny swojej linii programowej: uważliwiania społeczeństwa na sprawy dziedzictwa narodowego. Czasopismo adresowane jest do nauczycieli, młodzieży szkół średnich i akademickich, turystów, społecznych opiekunów zabytków i wszystkich miłośników naszej historycznej spuścizny. Niosąc duży ładunek popularnej wiedzy z zakresu historii polskich zabytków (tych znanych, a także tych, które często nie są identyfikowane z pojęciem zabytku), ich miejsca w krajobrazie oraz szczególnej roli jako świadectwo naszej tożsamości narodowej, uświadamia potrzebę, a nawet obowiązek ich ochrony.

W „Spotkaniach z Zabytkami” publikują artykuły znakomici specjaliści zajmujący się ochroną zabytków, ale także czytelnicy, a wśród nich młodzi pasjonaci interesujący się tą dziedziną. Jest to doskonały sposób na włączenie się szerokiej grupy społeczeństwa w sprawę ochrony polskich zabytków, często widzianych na tle Europy.

O tym, że miesięcznik zajmuje ważną pozycję w polskim czasopiśmiennictwie, świadczą przyznane liczne nagrody i wyróżnienia, m.in. Stowarzyszenia Dziennikarzy Polskich (1989 r.), Ministra Kultury i Sztuki RP (1992 r.), Stowarzyszenia Konserwatorów Zabytków (1995 r.). Rola tego periodyku w popularyzacji wiedzy na temat ochrony i konserwacji zabytków miała także istotny wpływ na przyznanie w 2003 r. jego ówczesnemu wydawcy – Towarzystwu Opieki nad Zabytkami – Nagrody im. Profesora Aleksandra Gieysztor, ustanowionej przez Fundację Bankową im. Leopolda Kronenberga.

Od 1977 do 1995 r. pismo wydawane było przez Ośrodek Dokumentacji Zabytków, od 1996 r. przez Zarząd Główny Towarzystwa Opieki nad Zabytkami w Warszawie, a od 2010 r. przez Fundację HEREDITAS w Warszawie. Od numeru 5-6, 2011 współwydawcą miesięcznika jest Narodowy Instytut Dziedzictwa.

W skład redakcji od 2003 r. wchodzi: Wojciech Przybyszewski (redaktor naczelny), Lidia Bruszeńska (zastępca redaktora naczelnego), Ewa A. Kamińska (sekretarz redakcji) i Jarosław Komorowski.

Mam nadzieję, że wszystkie osiągnięcia „Spotkań z Zabytkami” oraz skupionego wokół niego środowiska w pełni uzasadniają, skierowaną do Pana Ministra, prośbę o uhonorowanie miesięcznika.

Z poważaniem

Bogusław Szmygin
Prezes PKN ICOMOS

Modernizm w Europie. Modernizm w Gdyni Architektura lat międzywojennych i jej ochrona

Publikacja przygotowana przez Biuro Miejskiego Konserwatora Zabytków pod redakcją naukową Marty Jolanty Sołtysik i Roberta Hirscha, Miejskiego Konserwatora Zabytków w Gdyni

Książka prezentuje plon II Międzynarodowej Konferencji pt. „Modernizm w Europie. Modernizm w Gdyni. Architektura lat międzywojennych i jej ochrona.” zorganizowanej przez władze miasta, aby skonfrontować badania i działania konserwatorskie w Gdyni z myśleniem na temat modernizmu na całym świecie ze szczególnym uwzględnieniem Europy.

Twórców architektury modernizmu charakteryzowało poszukiwanie odpowiedzi na wiele ówczesnych potrzeb społecznych, przede wszystkim związanych z dostępem do taniej, zdrowej, posiadającej walory estetyczne, przestrzeni miasta, osiedla oraz funkcjonalnego mieszkania. Za charakterystyczne dla modernizmu uznane zostały: oszczędna forma architektoniczna, entuzjazm dla osiągnięć techniki, nowych materiałów i technologii oraz rozwiązań konstrukcyjnych, ale także otwarcie na przyrodę. Modernizm był nurtem równoległym do pozostałych kierunków w architekturze XX w., był to jednak nurt wyjątkowy, awangardowy, międzynarodowy, ale nie pozbawiony jednak cech regionalnych.

Referaty zamieszczone w publikacji prezentują charakterystyczne przykłady urbanistyki i obiekty architektury modernizmu nie tylko w krajach Zachodu, również w Europie Wschodniej i Afryce gdzie nurt ten został przeszczepiony z krajów macierzystych do kolonii ale potrafił wpisać się w lokalną tradycję. Badania urbanistyczne i architektoniczne na temat modernizmu są w różnym stopniu zaawansowane, w niektórych krajach dopiero raczkują. Najbardziej rozwinięte są badania na terenie Niemiec – kolebki modernizmu. Uwieńczeniem tych prac są modelowe przykłady ochrony i konserwacji zabytków tego okresu, jak np. budynki Bauhaus'u w Dessau czy wpis na Listę światowego dziedzictwa UNESCO sześciu modernistycznych zespołów mieszkaniowych Berlina.

Najslabiej zaawansowane są w krajach byłego Związku Radzieckiego. Badania, akcje edukacyjne, konferencje naukowe uświadamiają nie tylko decydentom, ale też użytkownikom wartość tych obiektów. Im wyższa świadomość tym większe zrozumienie i przyzwolenie dla działań konserwatorskich, których skutki, nie tylko finansowe, spadają także na właścicieli obiektów.

Publikacja podzielona jest na trzy bloki tematyczne. Pierwszy zawiera 19 artykułów poświęconych tendencjom i wzorcom w urbanistyce i architekturze nie tylko pierwszej połowy XX w. i nie tylko w Europie. Oprócz rozważań Jadwigi Roguskiej analizujących modernistyczne zasady typu i powtarzalności w architekturze międzywojennej Warszawy, warto zwrócić uwagę na artykuł Małgorzaty Rozbickiej na temat znaczenia, jakie miały w rozwoju budownictwa prywatnego dla najmniej zamożnych obywateli,

wystawy budownictwa m.in. na warszawskich Bielanach „Tani dom własny” czy na Kole – robotniczych osiedli kredytowanych zorganizowanej przez Bank Gospodarstwa Krajowego. Oprócz domów wielorodzinnych oferujących niewielkie mieszkania bank udzielał kredytu na najtańsze typy domków robotniczych, których proste bryły spotkać można jeszcze do dziś na terenie całej przedwojennej Polski. Jak wielkie znaczenie przywiązywano do relacji człowieka z przyrodą w osiedlach miejskich, propagujących np. tereny zieleni wspólnego użytku oraz ogródki przydomowe dla każdego mieszkańca, pozwalające na samo zaopatrzenie rodziny w płody rolne pokazuje działalność planisty Leberechta Migge omówiona przez Jadwigę Urbanik.

Następne artykuły odnoszą się do mniejszych zespołów architektury modernizmu jak np. kwartału zabudowy dla robotników w Poznaniu, reprezentacyjnego centrum Gdyni jako kompleksu o znaczeniu symbolicznym, którego rekonstrukcję podjęto po II wojnie światowej. Omówione też zostały odmiany stylowe modernizmu np. architektura nazistowska Wrocławia, budynki reprezentacyjne na Górnym Śląsku, architektura sakralna, przemysłowa i mieszkaniowa.

Drugi blok publikacji przedstawia przykłady związane z zagadnieniami ochrony i konserwacji zabytków modernizmu w różnych krajach Europejskich. Jako istotne i najbardziej udane realizacje ochrony pokazano przykłady niemieckie (wspomniane wyżej osiedla w Berlinie i budynki Bauhaus'u). Berlin rozpoczął najwcześniej w Europie systematyczne prace konserwatorskie przy obiektach dziedzictwa architektury XX w. i posiada największe doświadczenie w zakresie ochrony i konserwacji osiedli mieszkaniowych lat 20. XX w. W kolejnym referacie zaprezentowano politykę konserwatorską władz Amsterdamu związaną z rewitalizacją ciągu zabudowy modernistycznej, która w latach 1920-1940 otoczyła starą, historyczną część miasta (tzw. Pas 20-40). Produktem ubocznym akcji rewitalizacji była publikacja – atlas tej architektury szeroko omawiający walory urbanistyczno-architektoniczne zabudowy wraz z mapą klasyfikacji, która przedstawia analizę i ocenę każdego budynku.

Praca na temat ochrony zabytków architektury modernizmu Wielkiej Brytanii omawia już przypadki odnoszące się do obiektów drugiej połowy XX w. przy czym autor ubolewa, że o ochronie wybitnych nawet realizacji z tego czasu decydują władze lokalne, a nie krajowe.

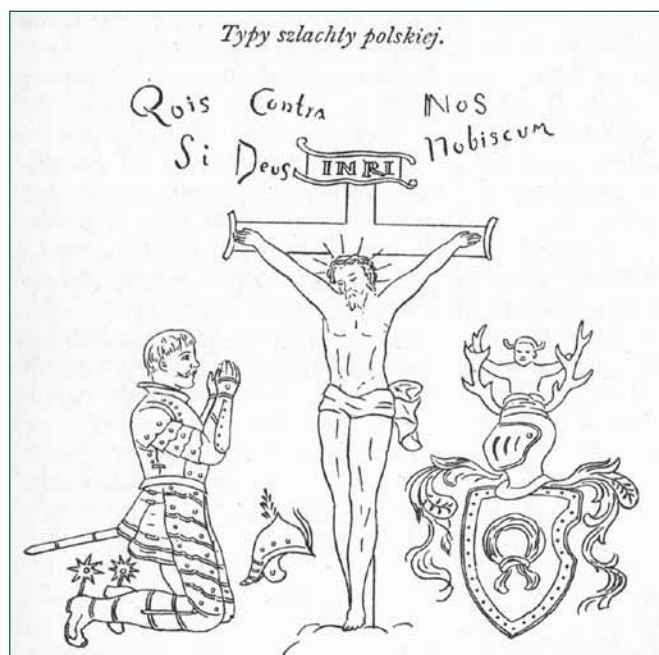
Tematykę ochrony i konserwacji zabytków modernistycznych w Polsce podejmuje Jakub Lewicki. Charakteryzuje podstawowe zagrożenia, do których oprócz problemów natury budowlanej należą też duże koszty remontów konserwatorskich. Określa wartości zabytkowe, tryb postępowania i metody konserwatorskie, przytacza przykłady wzorowo wykonanych prac np. zameczek w Wiśle, hotel we Wrocławiu, kamienice w Katowicach i Gdyni oraz tych, przy których popełniono błędy.

Kolejne artykuły prezentują przykłady działań konserwatorskich związanych z architekturą modernistyczną na Górnym Śląsku, w Łodzi, w Chełmie i Gdyni. Wydaje się, że właśnie metody i tryb postępowania konserwatorskiego w śródmieściu Gdyni są prowadzone najbardziej kompleksowo i wzorowo wśród przykładów polskich.

Następne przykłady prac konserwatorskich, rewaloryzacyjnych, adaptacji i badań modernistycznych obiektów w Sopocie i Opolu, Łodzi, Gdyni, na Górnym Śląsku znalazły się wśród artykułów zamieszczonych w trzecim bloku omawianej monografii, na który złożyły się teksty dotyczące wybranych przyczynków do historii architektury pierwszej połowy XX w. Wśród nich zwraca uwagę tekst o projektach rewaloryzacji historycznych wnętrz gmachu Zarządu Morskiego Portu Gdynia oraz dworca kolejowego Gdynia Główna z 1950 r., najmłodszego obiektu wpisanego do rejestru zabytków Gdyni.

Publikacja z konferencji gdyńskiej jest niewątpliwie ważnym elementem edukacji zarówno konserwatorskiej, jak i decydentów i sponsorów finansujących prace rewaloryzacyjne w miastach czy osiedlach, których zabytki są tak „młode”, stanowiąc jednak ważne ogniwo dziedzictwa architektonicznego. (E.P.K.)

Dawny rysunek wyryty na pancerzu z czasów Zygmunta I, przedstawiający rycerza polskiego herbu Nałęcz [w:] Zygmunt Gloger, Encyklopedia staropolska, PW „Wiedza Powszechna”, Warszawa 1972, s. 318.

Maciej Strykowski GONIEC CNOTY

Szlachectwa nigdy nie kupisz za złoto,
Ni za skarb drogi, bo to wszystko błoto
Lecz cną dzielnością urobioną ze cnot
Kupisz ten klejnot.

Nie tymes szlachcic, żeś urodny w ciele,
Nie tym, iż złota i skarbów masz wiele,
Jesteś do czasu z tych rzeczy szczęśliwy
Lecz szlachcic ływy.

Boć nie pomogą herby i tytuły,
Ni przywileje, ani złote buły(bulle),
Lecz kto w cnocie trwa i pocziwych oczy
W ziemię nie tłoczy.

Przywilej z herbem na cnocie gruntuje,
Dzielności strzegąc, którą w sobie czuje,
Nie dufa w papier, który ogień, woda
Zniszczy, aż szkoda. (...)

Boć to ma szlachcic ma rzemiosło dwoje:
Albo książ patrzeć, albo męźnej zbroje –
Jednym ojczyzny ratować w pokoju
A drugim w boju.

Bo Bóg sam zesłał skarb nauki z nieba,
By szlachcic wiedział, czego mu potrzeba,
Aby z rozumem szedł w drogę żywota.
Szedł tam, gdzie cnota. (...)

Okrom nauki nie masz nic trwałego,
Wszystko przyjąć musi do końca swojego,
Ciała mrą na czas, lecz nauka wiecznie
Słynie bezpiecznie.

Bo chceszli wiedzieć przodków swych dzielności,
Czcij historyje, siadysz w osobności,
Bez której człowiek jak mdłe dziecko bywa
Co w nieckach pływa.

Które ni sobie radzić nie drugiemu
Nie może, nie wie, co przywieść ku czemu.
Bez wiadomości dziejów, człek jako wiemy,
Jak kamień niemy.

Wisława Szymborska GRECKI POSĄG

Z pomocą ludzi i innych żywiołów
Nieźle się przy nim napracował czas.
Najpierw pozbawił nosa, później genitaliów,
Kolejno palców u rąk i u stóp.
Z biegiem lat ramion, jednego po drugim,
Uda prawego i uda lewego,
Pleców i bioder, głowy i pośladków,
A to co już odpadło, rozbijał na części,
Na gruz, na żwir, na piasek.

Kiedy w ten sposób umiera ktoś żywy,
Wypływa dużo krwi za każdym ciosem.

Posągi marmurowe giną jednak białe
i nie zawsze do końca.

Z tego, o którym mowa, zachował się tors
i jest jak wstrzymywany przy wysiłku oddech,
ponieważ musi teraz
przyciągać
do siebie
cały wdzięk i powagę
utraconej reszty.

I to mu się udaje,
to mu się jeszcze udaje,
udaje i olśniewa,
olśniewa i trwa –
Czas także tu zasłużył na pochwalną wzmiankę,
bo ustał w pracy
i coś odłożył na potem.

Fot. Jadwiga Steyer

1. Maciej Strykowski, *Goniec cnoty* [w:] Zygmunt Gloger, *Encyklopedia staropolska*, PW „Wiedza Powszechna”, Warszawa 1972.
2. Wisława Szymborska, *Dwukropek*. Wydawnictwo a5, Kraków 2005.

INVITATION - ENUMERATE Specialist Meeting #1:

Improving the methodology for measuring digital heritage collections

Introduction: the ENUMERATE Thematic Survey

In 2012, the ENUMERATE Thematic Survey is scheduled to be disseminated among a selection of European memory institutions. This Thematic Survey is intended to gain a more detailed understanding of the overall progress of digitisation by combining quantitative and qualitative research.

In preparation of the Thematic Survey, which will be run in the second half of 2012, four specialist meetings will be organised:

- 1 Measuring digital heritage collections (supply'). The Hague, January 2012
- 2 Understanding use of Digital material (demand'). London, March 2012
- 3 Comparing Costs of Digitisation (economics'). Madrid, April 2012
- 4 Monitoring Digital preservation practices (sustainability'). Berlin, June 2012

During these meetings, external experts on each of the four themes will be invited to help further develop the ENUMERATE Conceptual Framework and advice on specific aspects of the methodology to collect valid data for the baseline on digitised cultural heritage. The overall result of the specialist meetings will be the final composition of the Thematic Survey.

This document details the first Specialist meeting on Measuring digital heritage collections.

Specialist Meeting #1, The Hague, Friday 27 January 2011

This meeting will be dedicated to the methodology to measure the size and growth of digital heritage collections in relation to the physical collections. The goal of this meeting is to discuss the need for such type of research, the usefulness of a common methodology and the difficulties encountered so far in ENUMERATE and NUMERIC. The Specialist Meeting will also take on board the recommendations from the SIG-STATS (EU Special Interest Group on Cultural Heritage Digitisation Statistics).

The outcomes of the meeting will contribute to the creation and improvement of tools that are part of the statistical framework of ENUMERATE.

The ENUMERATE survey is intended to address the following questions regarding the measuring of digital heritage collections:

- How much of the cultural heritage objects in Europe have been digitised in total by the end of 2010?
- How did the digitisation of cultural heritage develop over the years? Is there an increase in activity?
- How many of the cultural heritage institutions have taken up the task of digitising their collections in a systematic way?
- What is the increase or fluctuation in the numbers of institutions that digitise cultural heritage?
- What types of collections have been digitised the most so far?
- What is the size of born digital heritage collections in Europe?

The Specialist Meeting #1 is meant to help improve the

methodology to be able to answer these questions (in particular the last 2 questions).

During the meeting 3 main issues will be discussed:

▪ Usefulness of measuring size and growth of digital heritage collections

What are the main motivations for memory institutions to address the issue of size of their collections and growth of their digitisation activities? And why would it be useful to compare them among themselves and across domains?

▪ Creating a generic typology of heritage collections

Secondly, it is desirable - but might not be possible - to develop a generic typology of heritage collections and object types to be used in statistical surveys. In the short term, such a typology would ease the collecting and comparison of data and, in the long term, a generic typology may be of great use to individual institutions (e.g harmonisation in collection description systems), future research and policy makers.

▪ How to deal with heritage collections that cannot be counted easily

Finally, a set of problematic classifications that were part of Numeric are yet to be elucidated. These classifications (Born digital, newspapers, archival records and monuments) are either too broad, vague or otherwise unclear. This may be a matter of definition, choosing the right unit to measure or otherwise.

The Specialists to be invited

For this meeting, a small group of experts (max. 12) will be invited to join the discussion at the DEN headquarters in The Hague. Their profile should be:

- extensive knowledge of selection criteria for cultural heritage institutions;
- involvement in collection analysis of heritage collections;
- experience with quantitative surveys among heritage institutions;
- an understanding of heritage classifications.

Agenda

11:00	Welcome and opening
11:05	Introduction to ENUMERATE thematic network
11:20	Introduction to work done so far on measuring size and growth of digital collections
12:00	Discussion on the usefulness of this type of research
12:45	lunch
13:30	Discussing feasibility of a generic typology
15:00	Discussing solutions for problematic categories (archives, newspapers, monuments, born digital)
16:00	Suggestions for the next ENUMERATE survey
16:20	AOB
16:30	Closing of meeting

MODERNIZM W EUROPIE – MODERNIM W GDYNI Architektura XX w. do lat 60. i jej ochrona

20-22 września 2012 r.
Historyczny Dworzec Morski, Gdynia ul. Polna 1

Organizatorzy:

Urząd Miasta Gdyni
Wydział Architektury Politechniki Gdańskiej

Patronat honorowy:

Polski Komitet Narodowy ICOMOS

Wstępny program konferencji:

- 20. 09. Tendencje i wzorce w architekturze i urbanistyce do lat 60. XX w.
- 21. 09. Ochrona i konserwacja architektury modernistycznej – stan obecny i perspektywy
- 22. 09. Prezentacja w terenie wybranych przykładów architektury modernistycznej

Trzecia międzynarodowa konferencja jest kontynuacją spotkań, które odbyły się w Gdyni w 2007 r. i 2009 r. Referaty przedstawiają m.in. goście z Polski, Danii, Finlandii, Litwy, Szwajcarii, Szwecji, Wielkiej Brytanii.

Więcej informacji: www.gdynia.pl/modernizm

Trzecia międzynarodowa konferencja naukowa MODERNIZM W EUROPIE – MODERNIZM W GDYNI Architektura XX w. do lat 60. i jej ochrona

GDYNIA 20 – 22 września 2012 r.

Organizator konferencji: Urząd Miasta Gdyni
al. Piłsudskiego 52/54, 81-382 Gdynia

KARTA ZGŁOSZENIOWA

Imię i nazwisko
Stopień/tytuł naukowy
Miejsce pracy/uczelnia/adres
Adres do korespondencji
Telefon
E-mail
Zgłaszam chęć wygłoszenia referatu * ☐ TAK ☐ NIE
Tytuł referatu

Streszczenie referatu w języku polskim i angielskim prosimy przesłać w osobnym załączniku wraz z kartą zgłoszeniową w terminie do 31 marca 2012 r. (objętość streszczenia do 1-2 str. maszynopisu, czcionka Arial, 12p). Ponadto należy załączyć notkę biograficzną oraz spis ważniejszych publikacji lub dokonań zawodowych.

Zgłaszam chęć uczestnictwa w objęciu studiów na zabytkach modernistycznych Gdyni w dniu 22 września 2012 r. (w godzinach przedpołudniowych) * ☐ TAK ☐ NIE

Terminy przyjmowania zgłoszeń:
referatów wraz ze streszczeniami – do 31 marca 2012 r. – powiadomienie o zakwalifikowaniu referatów – 15 maja 2012 r.
bez referatów – do 30 czerwca 2012 r. – potwierdzenie możliwości udziału (drogą mailową) – 31 lipca 2012 r.

*prosimy o zaznaczenie wybranej przez siebie opcji

Kontakt organizacyjny:
Urząd Miasta Gdyni, Biuro Miejskiego Konserwatora Zabytków w Gdyni, ul. 10 Lutego 24, 81-364 Gdynia;
tel.: (58) 66 88 343; fax.: (58) 66 88 210; e-mail: biuro_konserwatorowa_zabytko@gdynia.pl, www.gdynia.pl/modernizm

dawny Dworzec Pasażerski Żelazny Gdańskiej w Gdyni, proj. Lech Zaleski, 1969 r.

ICOMOS Hellenic and ICAHM REGIONAL CONFERENCE

FROM PAST EXPERIENCE TO NEW APPROACHES AND SYNERGIES The Future of Protection Heritage Management for Archaeological Heritage in Times of Economic Crisis

23-25 May 2012, New Acropolis Museum, Athens

Topic index:

- Environmental harmonization
- Survey and remote sensor monitoring. Buffer zones
- Management best practices in sustainability
- Management/ Action plans
- Risk mitigation and confrontation (natural and man – provoked risks, threats and disasters)
- Research in conservation and preservation technologies
- Shelter protection
- Conservation and restoration coordination
- Site use
- Illicit excavation and trafficking. Metal detector use
- Protection of movable finds and collections
- International charters and conventions- implementation analysis and evaluation
- Education and communication. New technologies
- Preservation of intangible heritage in sites and monuments.

- Capacity building for SE Mediterranean region
- Heritage, economy and Development

The conference shall be carried out fully in English as no translation is offered. It will absorb two days and a half with the possibility of many guided site visits.

There shall be a participation and attendance fee (students € 70, ICOMOS members € 170, non-ICOMOS members € 220)

For more information regarding organizational details (program, papers, invitation letter, etc.) please contact us at:

ekorka@culture.gr, Tel. +030 32 10 143

sspiropoulou@culture.gr, Tel. +030 210 32 26 203

XI Sesja Naukowa Uniwersyteckiego Centrum Archeologii Średniowiecza i Nowożytności UMK w Toruniu

RODZIME I OBCE RZECZY I IDEE W KULTURZE ŚREDNIOWIECZA I CZASÓW NOWOŻYTNYCH

9-11 maja 2012 r., Małkocin (woj. zachodniopomorskie)

Zgłoszenia referatów:

do 15 marca 2012 na adres: paulina.romanowicz@wp.pl

POLSKI INSTYTUT STUDIÓW NAD SZTUKĄ ŚWIATA
ul. Warecka 4/6 – 10, 00-040 Warszawa; tel. 22-826-18-74 ; 601-31-36-91

oraz

Zakład Historii Sztuki Nowoczesnej
Wydziału Sztuk Pięknych
Uniwersytetu Mikołaja Kopernika
ul. Sienkiewicza 30/32, 87-100 Toruń

Zarząd Główny i
Zarząd Oddziału Warszawskiego
Stowarzyszenia Architektów Polskich SARP
ul. Foksal 2, 00-366 Warszawa

ZAPRASZAJĄ NA I KONFERENCJĘ NAUKOWĄ POLSKICH I ROSYJSKICH HISTORYKÓW SZTUKI

POLSKA – ROSJA. SZTUKA I HISTORIA **ПОЛЬША – РОССИЯ. ИСКУССТВО И ИСТОРИЯ**

Konferencja odbędzie się w dniach **12-14 września 2012** roku w siedzibie
Stowarzyszenia Architektów Polskich SARP, Warszawa ul. Foksal 2

Wspólna konferencja polskich i rosyjskich historyków sztuki i przedstawicieli pokrewnych dyscyplin pomyślana została jako otwierająca serie stałych spotkań środowisk naukowych obydwu państw. Stąd ogólna tematyka konferencji jest zachętą do możliwie szerokiego udziału badaczy – specjalistów z różnych zakresów historii sztuki, zainteresowanych problematyką artystyczną od średniowiecza do współczesności. Do udziału organizatorzy zapraszają zarówno profesorów i doświadczonych badaczy, jak i młodszą kadrę naukową Polski i Rosji. W konferencji mogą uczestniczyć specjaliści z innych państw, o ile tematyka ich wystąpień będzie się ściśle łączyć z jej tytułem.

Organizatorzy konferencji spodziewają się, że w referatach przedstawione zostaną wyniki najnowszych badań, a także nowe interpretacje sztuki polskiej i rosyjskiej. Tematyka referatów nie jest ograniczona do bezpośrednich związków artystycznych polsko-rosyjskich, lecz może obejmować szeroką problematykę sztuki polskiej i sztuki rosyjskiej. Dzięki temu przedmiotem dyskusji będzie analiza porównawcza procesów i zjawisk artystycznych w obydwu narodowych kulturach.

Organizatorzy proponują wstępnie następujące tematy sekcji konferencji:

- sztuka średniowieczna – między Rzymem a Konstantynopolem;
- epoka renesansu i baroku – kultura artystyczna szlachty i arystokracji;
- klasycyzm, romantyzm i sztuka XIX wieku; szkoły artystyczne;
- symbolizm i awangarda – sztuka lat 1890-1930;
- kolonie artystyczne i sztuka emigracyjna;
- sztuka w warunkach komunistycznej dyktatury – realizm socjalistyczny;
- sztuka po 1990;
- sztuka polska i rosyjska w kontekście sztuki światowej;
- ochrona dziedzictwa artystycznego.

Konferencja prowadzona będzie w dwóch równoległych sesjach. Językami konferencji będą: polski i rosyjski, przy czym organizatorzy proszą uczestników o przygotowanie tekstu także w drugim języku. Podczas wystąpienia uczestnika z tekstem na przykład w języku rosyjskim, na ekranie prezentowana będzie wersja tekstu w języku polskim – i odwrotnie. Na wykład przeznaczone jest 20 minut, po czym przewidziane jest 10 minut na dyskusję i przygotowanie następnego wystąpienia. Przewiduje się także czas na dyskusje plenarne z udziałem tłumacza.

Zgłoszenia na konferencje na załączonym formularzu przyjmowane będą do **31 marca 2012** roku. Program konferencji ustalony zostanie do 31 maja 2012 roku przez Polsko-Rosyjski Komitet Organizacyjny Konferencji. Zapytania i sugestie odnoszące się do konferencji prosimy przysyłać na adres conference200@wp.pl

Przewodniczący Komitetu Organizacyjnego:

Prof. zw. dr hab. Jerzy Malinowski

Prezes Polskiego Instytutu Studiów nad Sztuką Świata

Kierownik Zakładu Historii Sztuki Nowoczesnej

Wydziału Sztuk Pięknych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika

jmalin@poczta.onet.pl

POLISH INSTITUTE OF WORLD ART STUDIES
ul. Warecka 4/6 – 10, 00-040 Warszawa, Poland, www.sztukaorientu.pl

in collaboration with:

The Korean Studies, Faculty of Oriental Studies, University of Warsaw
The Section of Oriental Art, Faculty of Fine Arts, Nicolaus Copernicus University
The Asia and Pacific Museum
The State Museum of Ethnology

invite you to
the international conference

KOREA: **ART AND ARTISTIC RELATIONS WITH EUROPE/POLAND**

October 25-27, 2012
The State Museum of Ethnology, ul. Kredytowa 1, Warszawa
www.sztukaorientu.pl

The Conference offers an ideal opportunity for scholars from the European Union, the South Korea, the countries of Asia as well as other parts of the world to meet and exchange ideas and results of their research on Korean art.

SUBJECT

The proposed main thematic domains of the conference are:

- Genesis of Korean art and their artistic relation with China; influences of Confucianism and Taoism;
- Buddhist art and culture of Korea and its influences on medieval art of Japan; Korean artists in Nara;
- Korean ceramic and applied art;
- Art of royal court of Korea: architecture of royal palaces and gardens in Seoul, Office of Paintings, "literati" paintings, portrait paintings, art of books and print;
- Art connected to the Silhak reform movement in late Joseon Dynasty between the late 17th and early 19th centuries; realistic tendencies in paintings and print;
- Korean art and culture in the international context between China and Japan; Korean motifs in Japanese art; reception of European art between the late 19th and early 20th centuries;
- Korean art under the Japanese occupation; architecture in the European styles in Seoul and Busan, Christian architecture and art;
- Korean art after the liberation: Korean war in art; art relation with European and American art; avant-garde art (Nam Jun Paik);
- Korean ceremonial performances and theatre: its connections with shamanism;
- Contemporary Korean art and visual culture;
- Korean art in the museum collections in Europe;
- Polish-Korean art relations.

PAPERS AND ABSTRACTS

As a rule, each speaker will be given 30 minutes; the paper (20 min) will be followed by a discussion (10 min). There will be sufficient time for unrestricted discussion and personal contact during the conference as well. The registration forms including short abstracts will be expected by March 31, 2012. They should be sent to: warszawa@sztukaorientu.pl; The organizers plan to publish the contributions in a separate conference volume.

The language of the conference is English. Conference fee - 50 Euro. No conference fee for Ph.D. students.

ORGANIZERS

- Prof. Dr. Jerzy Malinowski, President of the Polish Institute of World Art Studies, Nicolaus Copernicus University, Toruń – chairman of the conference (jmalin@poczta.onet.pl);
- Dr. Ewa Rynarzewska, Korean Studies, Faculty of Oriental Studies, University of Warsaw (ewa.rynarzewska@gmail.com);
- Dr. Joanna Wasilewska, Vice-President of the Polish Institute of World Art Studies, Deputy Director of the Asia and Pacific Museum, Warsaw (j.wasilewska@sztukaorientu.pl);
- Filip Gawarski, Polish Institute of World Art Studies - scientific secretary of the conference (filip.gawarski@wp.pl).

Grupa Robocza Polskich i Niemieckich Historyków Sztuki (Arbeitskreis deutscher und polnischer Kunsthistoriker und Denkmalpfleger)

20 sesja naukowa:

DZIEDZICTWO KULTUROWE A PROCESY AKULTURACJI NA POGRANICZU POLSKO-NIEMIECKIM. MOTYWACJE, REALIA, WIZJE.

26-29 września 2012, Uniwersytet Europejski Viadrina, Frankfurt nad Odrą przy wsparciu Collegium Polonicum, Słubice.

Call for papers

20 sesja naukowa będzie okazją, aby podsumować dotychczasową działalność Grupy Roboczej w kontekście przemian politycznych, społecznych i naukowych dwudziestolecia. Konferencja odbędzie się niemal dokładnie na granicy obydwu państw, co daje znakomitą szansę na prezentację aktualnych zjawisk, projektów i kooperacji na pograniczu polsko-niemieckim. Głównym tematem tegorocznego spotkania Grupy Roboczej będzie rekonstrukcja złożonej tożsamości kulturowej zachodnich obszarów Polski i rola zabytków architektury w tym procesie. W centrum debaty znajdą się więc nie procesy tworzenia architektury i infrastruktury przed rokiem 1945, lecz losy tych obiektów w okresie ich powojennej akulturacji, ich reinterpretacje, procesy dziedziczenia, a w szczególności obecne przesłanki do ich ocalenia.

Po zakończeniu II Wojny Światowej obecne obszary Polski Zachodniej zostały poddane bezprzykładnej dotąd „inżynierii społecznej”. W wyniku realizacji założeń Traktatu Poczdamskiego doszło do transferu milionów ludzi, do ucieczki i wysiedlenia zamieszkałej tu ludności niemieckiej i do przymusowego przesiedlenia na te tereny Polaków, Ukraińców, Białorusinów oraz innych grup etnicznych; obok ludzkich tragedii doszło również do ogromnych strat kulturowych. Dla nowych mieszkańców historia regionu przez dziesiątki lat pozostała obca, niedostępna pod względem językowym i ideologicznie zmanipulowana. Po całkowitej zmianie struktur własności oraz po wypędzeniu lokalnej inteligencji, okazało się, jak bezsilne, mimo najlepszych chęci, mogą być państwowe organa służby konserwatorskiej.

Dopiero po roku 1989, z chwilą zniesienia nakazu „właściwej politycznie” interpretacji historii, społeczności postmigracyjne Zachodniej Polski rozpoczęły rekonstruowanie tożsamości ich małych ojczyzn, w oparciu o nowe przesłanki. O stopniu ich aktywności świadczą liczne, lokalne inicjatywy ostatnich lat. Jednakowoż aktualne przemiany, w tym przyspieszenie procesów modernizacji, stanowią zarówno szansę, jak i zagrożenie dla krajobrazów kulturowych.

Konferencja ma na celu omówienie społecznego i kulturowego kontekstu ochrony zabytków, a osią debaty winno być kilka nadrzędnych pytań, diskutowanych w perspektywie interdyscyplinarnej: kto obecnie traktuje powstałe przed 1945 rokiem dziedzictwo kulturowe jako „wspólne”, kto jako „własne”, a kto jako „obce”? Ogólnie rzecz ujmując: jak społeczności postmigracyjne postrzegają swoją obecną „małą ojczyznę”? Gdzie i dla kogo zabytki architektury stały się ważnym potencjałem, budującym tożsamość? Gdzie i, przede wszystkim, w jaki sposób należy je (na nowo) włączyć w hierarchię lokalnych zjawisk kulturowych? Które z zagadnień planistycznych i kwestii własności stwarzają poważne problemy, jak wygląda „topografia zagrożeń”, gdzie należy podjąć działania?

W ramach konferencji przewiduje się sekcję regionalną, której obrady będą poświęcone krajobrazowi kulturowemu Doliny Środkowej Odry oraz Ziemi Lubuskiej / Nowej Marchii. W programie przewidziano objazdy terenowe, których celem będzie zapoznanie uczestników konferencji z najciekawszymi zabytkami architektonicznymi regionu (Frankfurt/O., Eisenhüttenstadt, Neuzelle).

Zgłaszanie referatów

Językami konferencji są język niemiecki i język angielski. Prosimy o nadsyłanie exposé dotyczących głównej tematyki konferencji, tj. materialnego dziedzictwa kulturowego na terenach Polski Zachodniej w kontekście jego akulturacji po 1945 roku. Preferowane będą teksty odnoszące się do sytuacji teraźniejszej i zawierające wskazania lub inspiracje dla ochrony zabytków. Szczególnie uprzywilejowane będą wystąpienia przekrojowe, oparte na badaniach empirycznych; mile widziane będą również opracowania z dziedzin pokrewnych.

Prócz referatów, odnoszących się bezpośrednio do tematyki konferencji (czas trwania maks. 20 min., oraz 5-10 min. na dodatkowe pytania), przewidujemy, jak zawsze, giełdę informacyjną Grupy Roboczej (krótkie referaty dziesięciominutowe). Będzie to forum dla przedstawienia kilku wybranych, indywidualnych lub instytucjonalnych projektów badawczych w dziedzinie historii sztuki i ochrony zabytków, nawiązujących do wspólnego polsko-niemieckiego dziedzictwa kulturowego.

Propozycje referatów (sformułowane w języku niemieckim lub angielskim, w objętości do 3000 znaków) prosimy przysyłać do **15 marca 2012** na adres sek-konferenz@europa-uni.de

Do dnia 30 kwietnia 2012 nastąpi definitywne ustalenie programu konferencji, a od początku maja do dnia **30 czerwca** będą przyjmowane **zgłoszenia gości**.

IMRE KERTÉSZ KOLLEG JENA

Europas Osten im 20. Jahrhundert. Historische Erfahrungen im Vergleich

Call for applications: FELLOWSHIPS 2012/ 2013

For the academic year 2012/ 13, Fellowships are available for a period up to twelve months from September 2012. Applications are invited from noted scholars in the history of Europe's East or neighboring disciplines with a clear preference for projects focusing on East Central and South Eastern Europe.

Fellows are expected to conduct a larger scholarly project corresponding to the research profile of the Kolleg. Fellows are expected to work at the Imre Kertész Kolleg and to reside in Jena.

Stipends range from € 3.500 to € 5.300 per month according to the academic position at the home institution.

Further information on the Kolleg can be found here:

www.imre-kertesz-kolleg.uni-jena.de

Applications should include:

- curriculum vitae,
- list of publications,
- project proposal in English (not exceeding 8 pages),
- a statement on the relevance of the research project to the Kolleg's research profile (not exceeding 2 pages).

Application must be received no later than 31st March, 2012 and should be sent to the directors of the Kolleg:

Prof. Dr. Włodzimierz Borodziej

Prof. Dr. Joachim v. Puttkamer

Imre Kertész Kolleg Jena

Am Planetarium 7, 07743 Jena, Germany

Call for proposals:

MARIE CURIE FELLOWSHIPS IN THE M4HUMAN PROGRAMME

Starting in 2011, the Gerda Henkel Foundation is offering Marie Curie Fellowships in the M4HUMAN programme - mobility for experienced researchers in historical humanities and Islamic studies, aimed at supporting outstanding scholars. Fellowships are co-financed by the European Commission under the EU's Seventh Framework Programme for Research.

Funding:

- History
- Prehistory and Early History
- Archaeology

- Art History
- Historic Islamic Studies
- Legal History
- History of Science
- Historical studies, religious, cultural and political sciences under the special programme „Islam, the Modern Nation State and Transnational Movements“.

Eligibility:

The programme provides **24-month research grants** for two categories of researchers:

- Experienced researchers (holding a doctorate or with 4 to 10 years of comparable and proven research experience);
- Senior researchers (holding post-doctoral qualifications, a comparable academic ranking, or with more than 10 years of comparable and proven research experience).

Precondition:

A precondition for the application is an element of mobility (either incoming or outgoing); i.e. a stay at a host research institute selected by the applicant, situated in a country other than the country of origin and lasting for at least 70% of the 24-month period covered by the grant.

The deadline for applications is **June 15, 2012**.

For further information (including the required application forms, deadlines and available endowments), please refer to:

www.gerda-henkel-stiftung.de/m4human

The Gerda Henkel Foundation was founded in June 1976 by Lisa Maskell in memory of her mother Gerda Henkel as a private, non-profit, grant-making organisation dedicated to fostering research in the humanities. The Foundation has its headquarters in Düsseldorf and is active in Germany and abroad.

Contact:

Jens Christian Schneider

Project Manager Marie Curie Fellowships (M4HUMAN Programme)

Phone: +49 (0)211 93 65 24 - 0

Fax: +49 (0)211 93 65 24 - 44

m4human@gerda-henkel-stiftung.de

Reference: STIP: Marie Curie Fellowships, Gerda Henkel Foundation. In: H-ArtHist, Feb 16, 2012.

W imieniu Centrum Studiów Azji Wschodniej Uniwersytetu Gdańskiego zapraszamy do publikacji w nowym, multidyscyplinarnym półroczniku naukowym:

GDAŃSKIE STUDIA AZJI WSCHODNIEJ

Szczegółowe informacje znajdują się na stronie internetowej:

http://csaw.ug.edu.pl/pl/-gdanskie_studia_azji_wschodniej-/

BIULETYN INFORMACYJNY PKN ICOMOS

© PKN ICOMOS

REDAKCJA: Marek Konopka (redaktor), Piotr Molski, Bogusław Szmygin

WSPÓŁPRACA: Katarzyna Piotrowska

OPRACOWANIE GRAFICZNE I SKŁAD: Katarzyna Piotrowska

ADRES REDAKCJI:

ul. Koszykowa 55, Wydział Architektury Politechniki Warszawskiej

00-659 Warszawa

Tel.: 22 622 41 59, 607 751 586, e-mail: mhk@autograf.pl

www.icomos-poland.org